

POREZNE OAZE I IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA

Baltić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:844486>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij Financijski menadžment

Lucija Baltić

POREZNE OAZE I IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA

Diplomski rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij Financijski menadžment

Lucija Baltić

POREZNE OAZE I IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA

Diplomski rad

Kolegij: Komparativni porezni sustavi

JMBAG: 0010220160

e-mail: lucbaltic@efos.hr

Mentor: prof.dr.sc. Branimir Marković

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study Financial management

Lucija Baltić

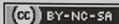
TAX HAVENS AND AVOIDING PAYING TAXES

Graduate paper

Osijek, 2021.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studentice: Lucija Baltić

JMBAG: 0010220160

OIB: 43348112661

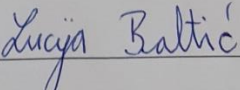
e-mail za kontakt: lucija.baltic.321@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij Financijski menadžment

Naslov rada: Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza

Mentor diplomskog rada: prof.dr.sc. Branimir Marković

U Osijeku, 28.04.2021. godine

Potpis _____

Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza

SAŽETAK

Porezi su najvažniji i najizdašniji prihodi države. Definiraju se kao obvezna davanja koja bez trenutne i izravne protučinidbe uzima država od poduzeća i osoba kako bi financirala javne rashode pomoću prikupljenog novca. Odnosno svi moraju plaćati državi dio svojih prihoda kako bi država zauzvrat osigurala javne usluge kao što su zdravstvo, školstvo, socijalna skrb i sl. Međutim postoje i države koje smatraju da mogu funkcionirati s vrlo niskim poreznim stopama. Porezne oaze su zemlje ili regije s vrlo niskim poreznim opterećenjem zbog čega se u tim državama „čuvaju“ velike količine svjetskog novca fizičkih i pravnih osoba. U posljednjim desetljećima 20. stoljeća porezne oaze su doživjele veliki procvat, a samim time postale i vrlo snažna financijska središta, dok puno razvijenih zemalja upravo radi njih gube velike svote novaca. Međutim, porezne oaze su i mjesta u kojima su olakšane kriminalne aktivnosti u obliku “pranja novca” zarađenog prodajom droge, nepodmirivanjem poreznih obveza i sličnim nelegalnim aktivnostima. U ovom radu prvo se definiraju porezi te porezna terminologija vezana uz izbjegavanje plaćanja poreza. Nadalje se definira povijest, vrste i poslovanje poreznih oaza, *offshore* područja, najpoznatije svjetske afere vezane uz porezne oaze te karakteristike zbog kojih se smatraju takvima, zatim porezne oaze u Republici Hrvatskoj, pozitivne i negativne strane poreznih oaza te budućnost poreznih oaza.

Ključne riječi: porez, porezne oaze, izbjegavanje plaćanja poreza, *offshore* poduzeća

Tax havens and avoiding paying taxes

ABSTRACT

Taxes are the most important and generous revenue of the state. They are defined as mandatory benefits that the state takes from companies and individuals without immediate and direct counteraction in order to finance public expenditures with the help of collected money. That is, everyone has to pay the state a portion of their income in order for the state to provide public services such as health, education, social welfare, etc. However, there are also states that believe they can function with very low tax rates. Tax havens are countries or regions with a very low tax burden, which is why large amounts of world money of individuals and legal entities are "kept" in these countries. In the last decades of the 20th century, tax havens experienced a great boom, and thus became very strong financial centers, while many developed countries lose large sums of money precisely because of them. However, tax havens are also places where criminal activities in the form of "money laundering" earned through drug sales, tax evasion and similar illegal activities are facilitated. This paper first defines taxes and tax terminology related to tax evasion. It further defines the history, types and operations of tax havens, offshore areas, the world's most famous scandals related to tax havens and the characteristics for which they are considered as such, then tax havens in the Republic of Croatia, the pros and cons of tax havens and the future of tax havens.

Keywords: tax, tax havens, tax evasion, offshore companies

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metodologija rada	2
2.1. Metode istraživanja	2
2.2. Sadržaj i struktura rada	3
3. Porezni sustav	5
3.1. Povijest nastanka poreza	5
3.2. Klasifikacija poreza	6
3.3. Opći porezni zakon	8
3.4. Porezna terminologija vezana uz neplaćanje poreza	10
3.5. Izbjegavanje plaćanja poreza	11
4. Porezne oaze	18
4.1. Povijest poreznih oaza	18
4.2. Vrste poreznih oaza	20
4.3. Poslovanje poreznih oaza	22
4.3.1. <i>Offshore</i> poduzeća	23
4.3.2. <i>Offshore</i> bankovni računi	25
4.3.3. <i>Offshore</i> banke i osiguravajuća društva	27
4.4. <i>Offshore</i> područja i najpoznatije svjetske afere vezane uz njih	28
4.4.1. Gibraltar	28
4.4.2. Panama	29
4.4.3. Britanski djevičanski otoci	29
4.4.4. Irska	30
4.4.4.1. <i>Apple i Irska</i>	30
4.4.5. Wyoming (SAD)	32
4.4.5.1. <i>Slučaj Google</i>	32

4.4.6. Luksemburg	33
4.4.6.1. <i>Luxemburg Leaks</i>	34
4.5. Porezne oaze u Republici Hrvatskoj	36
4.6. Pozitivne i negativne strane poreznih oaza	37
4.7. Budućnost poreznih oaza	40
5. Rasprava	42
6. Zaključak	44
Literatura	45
Popis slika	48
Popis grafikona	49
Popis tablica	50

1. Uvod

Porezi su najpoznatiji način ubiranja sredstava za financiranje javnih rashoda. Definiiraju se kao obvezna davanja koja bez trenutčne i izravne protučinidbe država uzima od osoba i poduzeća da bi pomoću prikupljenog novca financirala javne rashode.

Sama pojava poreza datira još iz davne povijesti te može se reći da su porezi stari koliko i civilizacija. Tome nam svjedoči prvo buđenje civilizacije, ali i poreza u Sumeru prije šest tisuća godina gdje su porezi prihvaćeni za vrijeme velikog rata te su se zadržali i poslije rata. Nadalje stara Grčka je u 4. i 5. stoljeću prije Krista imala već vrlo razvijen porezni sustav. A u Rimu se porez razvio s pojavom novca, odnosno prijelazom s naturalnog na novčano gospodarstvo. Postojanju poreza još od najranijih dana civilizacije svjedoči i poznati američki državnik Benjamin Franklin koji je izjavio “Ništa u ovom svijetu nije sigurno – osim smrti i poreza!” i nije se prevario.

Niti jednom poreznom obvezniku nije u cilju smanjenje vlastitih prihoda, te baš iz toga razloga otkad postoje porezi postoji i otpor prema njima kroz različite legalne i nelegalne načine izbjegavanja plaćanja i utaje poreza te to sve vodi ka poreznim oazama, poreznoj evaziji, izbjegavanju plaćanja poreza te poreznim prevarama.

Ključ oporezivanja treba biti umjerenost u suprotnome kada država previše oporezuje, mogu se dogoditi loše stvari poput pobune, bijega da bi se izbjegao porez, porezna utaja, mito i korupcija, ugrožavanje poduzetništva, porezne prevare.

Porezne oaze su područja s vrlo niskim ili gotovo nikakvim poreznim stopama. Pri spomenu poreznih oaza odmah se pomišlja na bogatstvo, bijele plaže i tirkizno more, ali porezne oaze su puno više od toga. Kroz godine, porezne oaze su se razvile u najpopularnija turistička mjesta, hotelske *resorte* i mjesto gdje imućni poduzetnici, političari i sportaši provode svoje vrijeme. Države koje su bile zaboravljene, slabo razvijene i dotada nepoznate, tijekom par godina postale su konkurentske zemlje sa milijunskim prihodima u državnim blagajnama. Međutim porezne oaze u novije vrijeme su i mjesta koja nažalost olakšavaju kriminalne radnje.

2. Metodologija rada

U ovom poglavlju rada bit će navedene i objašnjene metode istraživanja koje su korištene u radu te sadržaj i struktura rada.

2.1. Metode istraživanja

U svrhu pisanja ovog diplomskog rada korištene su sljedeće znanstvene metode: metoda klasifikacije, metoda analize, povijesna metoda te induktivna metoda.

U teorijskom dijelu definiranja pojmova rada korištena je metoda klasifikacije, točnije u trećem poglavlju pri klasifikaciji poreza te kod prikaza podjele poreza u Republici Hrvatskoj. „Klasifikacija je sistematska i potpuna podjela općega pojmova na posebne, u okviru opsega pojma“ (Zelenika, 2000:327).

„Metoda analize je postupak znanstvenog istraživanja i objašnjenja stvarnosti putem raščlanjivanja složenih misaonih tvorevina na jednostavnije dijelove i elemente i izučavanje svakog dijela za sebe i u odnosu na druge dijelove“ (Zelenika, 2000:327). Navedena metoda korištena je kroz pisanje cijelog rada.

Povijesna metoda je korištena kod istraživanja o nastanku poreza te poreznih oaza na početku trećeg i četvrtog poglavlja.

Metoda deskripcije je „postupak jednostavnog opisivanja ili ocrtavanja činjenica, procesa i predmeta, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja.“ (Zelenika, 2000:338) Navedena metoda se najviše primjenjivala u trećem poglavlju rada gdje se opisuju pojmovi porezne terminologije vezane uz neplaćanje poreza.

„Induktivna metoda je sistematska i dosljedna primjena induktivnog načina zaključivanja u kojem se na temelju pojedinačnih i posebnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu“ (Zelenika, 2000:323). Spomenuta metoda korištena je u posljednjem poglavlju diplomskog rada gdje se daje sveobuhvatan zaključak cjelokupnog rada.

2.2. Sadržaj i struktura rada

Za potrebe pisanja ovoga rada korišteni su podaci prikupljeni iz knjiga iz knjižnice Ekonomskog fakulteta u Osijeku te sa provjerenih web stranica. Vremenski period rada obuhvaća 20. i 21. stoljeće.

Rad je podijeljen na šest poglavlja. Nakon uvodnog dijela i metodologije rada, u trećem poglavlju opisuju se porezi, njihov povijesni nastanak, klasifikacija poreza, Opći porezni zakon, porezna terminologija vezana uz neplaćanje poreza te izbjegavanje plaćanja poreza. Četvrto poglavlje bavi se poreznim oazama, njihovim povijesnim razvitkom, vrstama i načinom poslovanja, obilježjima nekih najatraktivnijih *offshore* područja, navedene su neke od najpoznatijih svjetskih afera vezanih uz porezne oaze, opisane su porezne oaze u Republici Hrvatskoj, navode se pozitivne i negativne strane poreznih oaza te budućnost poreznih oaza. Peto poglavlje je rasprava te šesto poglavlje donosi zaključak cjelokupnog diplomskog rada.

Cilj ovog rada jest objasniti pojam poreznih oaza, upoznati sistem pomoću kojih iste funkcioniraju, te saznati koje sve države nose naziv poreznog raja. Zatim objasniti izbjegavanje plaćanja poreza, poreznu evaziju te porezne prevare.

Ovaj diplomski rad ima dvije hipoteze koje su istražene u nastavku. Prva hipoteza ovog diplomskog rada govori da porezne oaze pridonose razvoju turizma te privlačenju stranih investitora, dok druga hipoteza pretpostavlja da će se smanjenjem poreznih stopa smanjiti izbjegavanje plaćanja poreza. Odgovori na postavljene hipoteze izloženi su u raspravi nakon provedenog istraživanja i sagledanih činjenica koje su navedene u radu.

Porezne oaze su zemlje ili regije s vrlo niskim poreznim opterećenjem zbog čega se u tim državama „čuvaju“ velike količine svjetskog novca fizičkih i pravnih osoba. U posljednjim desetljećima 20. stoljeća porezne oaze su doživjele veliki procvat, a samim time postale i snažna financijska središta, gdje se nalazi više od polovine svjetskog novca. S druge strane, upravo zbog novca koji „leži“ i biva sakriven, države radi toga gube velike svote novca. Porezna davanja državi mnogi automatizacijom definiraju kao prisilna davanja te zato i postoji veliki interes za otvaranjem *offshore* poduzeća u poreznim oazama, kako bi se porezna opterećenja za obveznika djelomično ili potpuno izbjegla. Međutim, porezne oaze su i mjesta u kojima se olakšavaju kriminalne aktivnosti u obliku “pranja novca” zarađenog prodajom droge, nepodmirivanjem poreznih obveza i sličnim nelegalnim aktivnostima.

Predmet ovog diplomskog rada pod nazivom Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza je analiza poreznog sustava općenito, povijest nastanka i klasifikacija poreza objašnjenje porezne terminologije vezane uz neplaćanje poreza, opširnije definiranje izbjegavanja plaćanja poreza te naglasak na samu temu rada, a to su porezne oaze, odnosno *offshore* područja. U razradi teme rada analizirana je povijest, vrste i poslovanje poreznih oaza, zatim su navedene pozitivne i negativne strane poreznih oaza te je objašnjeno kretanje poreznih oaza u budućnosti. Također su u radu navedena neka od poznatijih *offshore* područja te i najpoznatije svjetske afere vezane uz porezne oaze. U raspravi su dati odgovori na postavljene hipoteze te na samom kraju rada je dat zaključak cjelokupnog ovog diplomskog rada.

3. Porezni sustav

Porezni sustav je skup svih poreznih oblika koji se primjenjuju u nekoj zemlji. Na porezni sustav najčešće utječu sljedeći čimbenici: gospodarski razvoj zemlje, struktura gospodarstva, broj stanovnika, broj zaposlenih, veličina javnog sektora, demografska struktura, javni dug.

„Porezni sustav je institucionalni oblik svake države, pa tako ne postoje dvije države s identičnim poreznim sustavom. Najvažniji i najizdašniji prihodi države jesu porezi. Oni su jedan oblik prisilnog davanja koji nameće država, koji nije namjenski usmjeren i koji nema izravnu protučinidbu“ (Jurković, 2002:28).

3.1. Povijest nastanka poreza

Porezi su najpoznatiji način ubiranja sredstava za financiranje javnih rashoda. Definišu se kao obvezna davanja koja bez trenutne i izravne protučinidbe država uzima od osoba i poduzeća da bi pomoću prikupljenog novca financirala javne rashode. Odnosno svi moraju plaćati dio svojih prihoda državi da bi država zauzvrat osigurala javne usluge kao što su zdravstvo, školstvo, socijalna skrb i sl.

„Porezi predstavljaju sredstvo kojim se izjednačavaju dohoci u stanovništvu. Postoje specifični porezi koji su usmjereni na pojedine skupine stanovništva koje raspoložu sa više sredstava te njihovim oporezivanjem dolazi do ravnoteže socijalnih ciljeva. Porezi su se kroz povijest razvijali kroz dobrovoljna davanja. U starom vijeku su se ubirali u naturi i bili su najvažniji državni prihod“ (Porezni vodič, 2021).

„Porezi su stari koliko i civilizacija. Nema ni jedne civilizacije koja nije ubirala poreze. Prva civilizacija o kojoj nešto znamo počela je prije šest tisuća godina u Sumeru, na plodnoj ravnici između rijeka Eufrata i Tigrisa, na prostorima današnjeg Iraka. Buđenje civilizacije, ali i buđenje poreza, zabilježeno je na glinenim pločicama iskopanim u Sumeru. Tamošnji su stanovnici prihvatili poreze za vrijeme velikog rata, ali kad je rat završio, poreznici se nisu htjeli odreći svoje povlastice oporezivanja. Od tadašnjih vremena porezi nisu nikad ukinuti, dapače tijekom povijesti samo su dobivali na važnosti. Za velikih ratova obično su se vrtoglavo povećavali, a nakon završetka rata najčešće se nisu vraćali na predratnu razinu već su nastavljali rasti. No i u mirnodopskim se godinama razina poreza povećava“ (Porezni vodič, 2021).

„Upravljanje prihodima ubranim od poreza, bilo je decentralizirano i usko vezano uz religiju. Porezi su se poslije razvijali u smjeru sve naglašenije civilizacije. U staroj Grčkoj bogati građani su dobrovoljno davali u riznicu jer su takva davanja smatrali čašću. Međutim, robovi i narodi pokoreni u osvajačkim ratovima morali su prisilno plaćati poreze. Porezi su se ubirali u iznimnim situacijama kao što su praznici, vjerski obredi i sl. Tako je stara Grčka u 4. i 5. stoljeću prije Krista imala već vrlo razvijen porezni sustav“ (Jelčić, 2011:18).

„U Rimu su javna davanja postala značajniji čimbenik tek pojavom novca, odnosno s prijelazom s naturalnog na novčano gospodarstvo. Posebno se tu ističu različite vrste carina i pristojbi, a u izvanrednim prilikama u sustav prihoda uključeni su i osobni (personalizirani) porezi i porezi na imovinu.“ (Jelčić, 2001:34)

Najznačajnija javna davanja postale su carine, osobni porezi, pristojbe i porezi na imovinu. Financijske potrebe dovele su i do uvođenja poreza na promet, poreza na imovinu, poreza na potrošnju te osobnih poreza.

3.2. Klasifikacija poreza

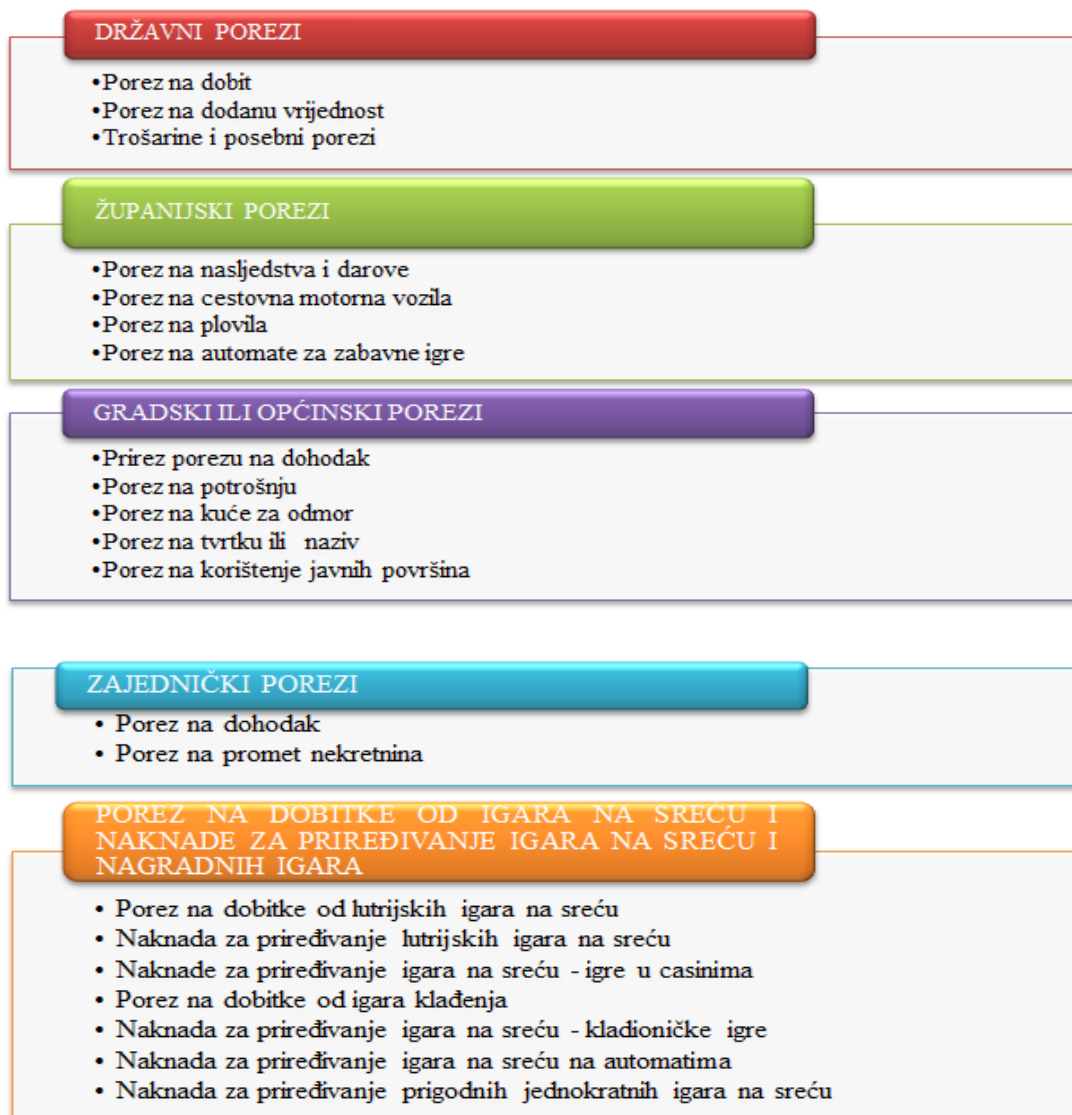
„Porezi se mogu podijeliti na više načina:

1. prema vrsti porezne osnovice (npr. porez na dohodak, porez na potrošnju)
2. prema razini državne vlasti kojoj porezni prihod pripada (npr. državni porezi, županijski porezi)
3. prema tome koje kategorije stanovnika više opterećuje (progressivni ili regresivni porezi)“ (Kasner-Škreb, Kuliš, 2010: 11).

Ipak najčešća je podjela poreza na izravne i neizravne.

Izravni porezi su oni koji se u državnu blagajnu uplaćuju osobno ili ih uplaćuje poslodavac. Oni se zaračunavaju u određenom postotku na dohodak ili imovinu i po pravilu se ne mogu prevaliti na drugoga. Primjer izravnih poreza je porez na dohodak koji se izdvaja iz plaće, autorskog honorara ili obrta te porez na dobit koji plaćaju poduzeća. Za razliku od izravnih poreza, neizravni porezi se najčešće prevaljuju na druge, tj. ne snosi ih onaj tko ih uplaćuje u državni proračun. „Porezni obveznici neizravnih poreza kroz cijenu svojih dobara i usluga prevaljuju teret tih poreza na krajnjeg potrošača, tj. na građane. Najpoznatiji neizravni porez je porez na dodanu vrijednost (PDV)“ (Porezni vodič, 2021).

Porezni sustav Republike Hrvatske usklađen je sa europskim načelima, omogućava da su domaći i strani porezni obveznici potpuno izjednačeni, ali je državnoj vlasti dana mogućnost autonomnosti u sastavljanju poreznog sustava. Hrvatski porezni sustav pluralnog je oblika što pretpostavlja postojanje više poreznih oblika koji zajedno čine porezni sustav. Sukladno tome, u Republici Hrvatskoj se glavna podjela vrši na: državne poreze, županijske poreze, općinske ili gradske poreze te zajedničke poreze. Među najvažnijima, ali i najizdašnijim porezima smatraju se porez na dohodak i dobit, kao i porez na dodanu vrijednost (PDV).

Slika 1. Prikaz strukture poreza u Republici Hrvatskoj

Izvor: izrada autora prema: Ministarstvo financija Republike Hrvatske Porezna uprava
(2012:4)

3.3. Opći porezni zakon

Općim poreznim zakonom određuju se porezno-pravna pitanja zajednička za sve poreze. U porezno-pravnom odnosu sudionici su s jedne strane fizičke i pravne osobe, a s druge strane država. Porezna tijela vode i kontroliraju porezni postupak, a država donosi propise. Vrlo je važno detaljno odrediti međusobne odnose između porezni obveznika i države jer porezni obveznici premda imaju formalna i materijalna prava i obveze prema državi nalaze se u podređenom položaju u odnosu na državu.

„Načela na kojima se temelji zakon:

1. **Zakovitost:** jedan je od temelja pravne države: svi su sudionici u porezno-pravnom odnosu obvezni poštovati sva pravna pravila neovisno o nazivu i vrsti pravnog akta.
2. **Primjena poreznih propisa:** u postupku oporezivanja primjenjuju se porezni propisi koji su bili na snazi u vrijeme nastanka činjenica na kojima se temelji oporezivanje.
3. **Objektivnost:** prilikom oporezivanja porezna tijela objektivno i savjesno utvrđuju činjenice bez obzira na to idu li one u prilog ili na štetu poreznog obveznika.
4. **Dvostupanjski postupak:** omogućuje poreznom obvezniku pravo žalbe na porezne akte.
5. **Vođenje knjigovodstva i evidencije:** obvezuje poreznog obveznika na evidenciju sukladno važećim knjigovodstvenim propisima.
6. **Dokazivanje:** i porezni obveznik i porezno tijelo trebaju dokazati činjenice iz poreznog postupka.
7. **Inspeksijski nadzor:** provodi se i za velike i za male porezne obveznike.
8. **Postupanje u dobroj vjeri sudionika porezno-pravnog odnosa:** svi sudionici obvezni su na korektno, dobronamjerno, kooperativno i savjesno međusobno ponašanje.
9. **Upotreba službenog jezika i pisma.**
10. **Gospodarstveni pristup:** porezne činjenice utvrđuju se prema gospodarstvenom značenju, što znači da se oporezuje svako stjecanje prihoda bez obzira na to je li riječ o pravnome ili bespravnom poslu“ (Porezni vodič, 2021:1).

Ovim Zakonom se štite i ljudska prava kao što su: pravo na očitovanje (da se porezni obveznici mogu prije donošenja odluke izjasniti o svim bitnim činjenicama koje su važne za donošenje odluke), zaštita tajnosti podataka i osobnosti, zaštita ljudskog dostojanstva te pravo na informiranje.

„**Porezno-pravni odnos** u smislu ovoga Zakona jest odnos između poreznog tijela i poreznog obveznika koji obuhvaća njihova prava i obveze u poreznom postupku. Sudionici porezno-pravnog odnosa jesu porezno tijelo i porezni obveznik te osobe koje prema odredbama ovoga Zakona jamče za plaćanje poreza“ (Zakon.hr, 2020).

„**Porezno-dužnički odnos** u smislu ovoga Zakona je dio porezno pravnog odnosa u kojem sudionici porezno-dužničkog odnosa ostvaruju svoja prava i obveze. Sudionici porezno-dužničkog odnosa jesu porezno tijelo, porezni obveznik i porezni jamac“ (Zakon.hr, 2020).

Prema Općem poreznom zakonu (2020) u porezno-dužničkom odnosu porezno tijelo ima pravo na naplatu: poreza, novčanih činidbi po osnovi odgovornosti iz poreznog jamstva te kamata i novčanih kazni, a porezni obveznik ima pravo na: povrat poreza koji je plaćen bez pravne osnove te kamate na porez koji je također plaćen bez pravne osnove.

Solidarni dužnik je treća osoba od koje se također može naplatiti porez, a odnos između tih strana tada postaje predmetom privatnog tj. građanskog prava.

Prava i obveza iz porezno-dužničkog odnosa najčešće prestaju: plaćanjem ili ispunjenjem porezne obveze, prijebijem, povratom poreza s kamatama, otpisom te zastarom.

„Pravo i obveze poreznog tijela na utvrđivanje porezne obveze i kamata, pravo i obveza poreznog tijela na naplatu poreza, kamata i troškova ovrhe te pravo poreznog obveznika na povrat poreza, kamata i troškova ovrhe zastarijeva šest godina računajući od dana kada je zastara počela teći. Zastara prava na utvrđivanje porezne obveze i kamata počinje teći istekom godine u kojoj je nastala porezna obveza“ (Zakon.hr, 2020).

Porezni nadzor provode porezna tijela radi utvrđivanja i provjere informacija bitnih za oporezivanje poreznih obveznika. Obavljaju ga porezni inspektori i revizori te drugi ovlašteni službenici.

„Porez i kamate po osnovi poreznog duga uplaćuju se na propisane uplatne račune putem banke. Pri povratu poreza i pripadajućih kamata danom plaćanja smatra se:

1. kod bezgotovinskog plaćanja dan kada su sredstva pristigla u korist računa banke vjerovnika
2. kod gotovinskog plaćanja dan s kojim je za navedenu isplatu terećen račun proračuna“ (Zakon.hr, 2020).

„Ako se porez ne naplati redovitim postupkom, može se naplatiti prisilno iz imovine poreznog dužnika, a može i iz imovine poreznog jamca na temelju ovršnih dokumenata (rješenje o ovrsi) i vjerodostojnih papira (knjigovodstveno izlistanje stanja poreznog duga). Ovrha se provodi pljenidbom pokretnina (gotovina, vrijednosni papiri, poluproizvodi, sirovine, patenti, tehnička unapređenja i druga prava), tražbina ovršenika (iz novčanih iznosa koji su dug ovršeniku iz nekog prijašnjeg odnosa), imovinskim pravima i nekretninama“ (Porezni vodič, 2021).

Predmetom pljenidbe ne mogu biti novčana sredstva koja su nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba te odjeća, cipele, televizor, hladnjak, hrana, ogrjev jer su također potrebni za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, zatim stoka i poljoprivredni strojevi koji služe za obavljanje poljoprivredne djelatnosti jednog poljoprivrednika, knjige koje služe ovršeniku u znanstvene djelatnosti te alati koji služe za obavljanje upisane djelatnosti ovršenika.

„Protiv poreznih akata donesenih u prvom stupnju može se uložiti žalba. Rok za žalbu je 30 dana od primitka poreznog akta na koje se donosi rješenje, i to u roku dva mjeseca od dana predaje žalbe. Žalba odgađa izvršenje pobijanoga poreznog akta do donošenja rješenja o žalbi. Ako je porezno rješenje doneseno na temelju podataka koje je sam porezni obveznik naveo u poreznoj prijavi, žalba ne odgađa izvršenje. Protiv rješenja o žalbi može se podnijeti tužba Upravnom sudu Hrvatske. Međutim tužba ne odgađa izvršenje poreznog akta“ (Porezni vodič, 2021).

Ovim Zakonom su propisane novčane kazne koje se kreću u iznosu od 200,00 do 500.000,00 kuna za porezne prekršaje koji su određeni također ovim Zakonom.

3.4. Porezna terminologija vezana uz neplaćanje poreza

U ovom poglavlju će se objasniti neki od pojmova vezanih uz neplaćanje poreza kao što su *offshore* područje, porezna evazija, izbjegavanje plaćanja poreza, porezni bijeg te porezne prevare.

Sam izraz *offshore* u doslovnom prijevodu znači „udaljeno od obale“ što upućuje da se radnje odvijaju daleko od ostalog svijeta ili u nekom drugom mjestu ili državi. *Offshore* područje je mjesto koje je porezna oaza, a neke od njegovih karakteristika su smanjena ili gotovo nikakva

porezna obveza, zaštita privatne imovine, slobodan promet profita i kapitala, tajnost podataka, smanjenje troškova te veća zarada.

Porezna evazija ili porezna utaja jest nezakonit način smanjenja poreznog opterećenja, npr. prikrivanjem ostvarenog dohotka ili prikazom većih poslovnih odbitaka. Što se tiče, istu treba razlikovati od izbjegavanja poreza te poreznog bijega.

Izbjegavanje poreza je dopušten način smanjenja ili gotovo potpunog ukidanja poreznog opterećenja iskorištavanjem propusta u zakonu.

Porezni bijeg je preregistracija poduzeća u područja s nižim poreznim stopama ili u porezne oaze, te je legitiman način, ali prema mišljenju javnosti je malo nemoralan.

„Pri izbjegavanju plaćanja poreza obveznik se, dakle, samo koristi mogućnostima što mu ih nudi država putem poreznih zakona, dok pri poreznoj evaziji on “uzima zakon u svoje ruke“ i određuje koji je dio poreza dužan platiti državi prema vlastitom sustavu vrednovanju pravednosti“ (Madžarević-Šujster, 2002: 119).

Porezne prevare izuzetno su štetne jer države gube velike iznose poreznih prihoda. Stoga je prijeko potrebno uvesti porezne reforme te osmisliti jake strategije u borbi protiv prevara. Porast e-trgovine ide u prilog poreznim prevarama jer nije moguć toliko velik teritorijalni nadzor nad provođenjem naplate PDV-a. Porezne prevare povezuju se najčešće uz organizirani kriminal, odnosno skupine koje diljem Europske unije organizirano sprovode porezne prevare, te biraju zemlje u kojima su borbe protiv poreznih prevara slabe ili gotovo nikakve.

3.5. Izbjegavanje plaćanja poreza

Porezni obveznici dužni su plaćati porez državi. Posljedica tomu jest raspolaganje manjom količinom novaca, odnosno smanjuje se mogućnost proizvodnje i potrošnje poreznog obveznika. Upravo ta kupovna snaga glavni je razlog zašto se ljudi žele djelomično ili potpuno riješiti poreznog opterećenja. Također otpor se javlja i zbog toga što porezni obveznik za svoju ispunjenu poreznu obvezu ne dobiva nikakvu izravnu protunaknadu te tome se još pridodaje i prisila kojom se vrši oporezivanje.

„Izbjegavanje plaćanja poreza, porezna evazija i bijeg poreza imaju slične ciljeve, a to su smanjenje porezne obveze i povećanje vlastitog probitka. Evazija poreza je postupak kojim se želi umanjiti ili izbjeći plaćanje poreza. Do porezne evazije od strane poreznih obveznika uglavnom dolazi zbog visokog poreznog opterećenja čime dolazi do povećanog otpora plaćanju poreza. Kod plaćanja poreza kod poreznih obveznika spominje se termin porezni moral. Pod njim se podrazumijeva društvena svijest i ekonomska spremnost poreznog obveznika da poštuje porezne obveze i da sukladno s poreznim zakonom redovito i u potpunosti podmiruje svoje novčane obveze prema državi. Centralno mjesto u razvitku poreznog morala reprezentira visina poreznih stopa, odnosno težina fiskalne presije“ (Spudić, 2017:18).

Porezna evazija može biti:

- 1) zakonita (dopuštena), te
- 2) nezakonita (nedopuštena).

Zakonita evazija je izbjegavanje plaćanja poreza u kojem porezni obveznik nije povrijedio zakone i druge propise. Pojavljuje se u dva oblika i to kao:

1. „namjerna zakonita evazija

- sa stajališta poreznog obveznika koji poduzima određene korake upravo s namjerom da izbjegne plaćanje poreza
- sa stajališta države koja donoseći propis o određenom porezu, očekuje da on ne bude plaćen (zakonom organizirana porezna evazija, kakva je npr. u slučaju kad se uvode izuzetno visoka carinska opterećenja kojima se potencijalne uvoznike želi odvratiti od uvoza takve robe)

2. nenamjerna zakonita evazija

- sa stajališta poreznog obveznika u slučaju kad neplaćanje poreza predstavlja samo usputnu, slučajnu posljedicu njegovih aktivnosti ili propuštanja koje je on učinio iz motiva koji nemaju veze sa željom odnosno namjerom da se izbjegne plaćanje poreza
- sa stajališta države u slučaju kad porezni obveznici koriste tzv. "rupe" odnosno "praznine" u zakonu, jer su oni neprecizno formulirani“ (Moj bankar, 2021).

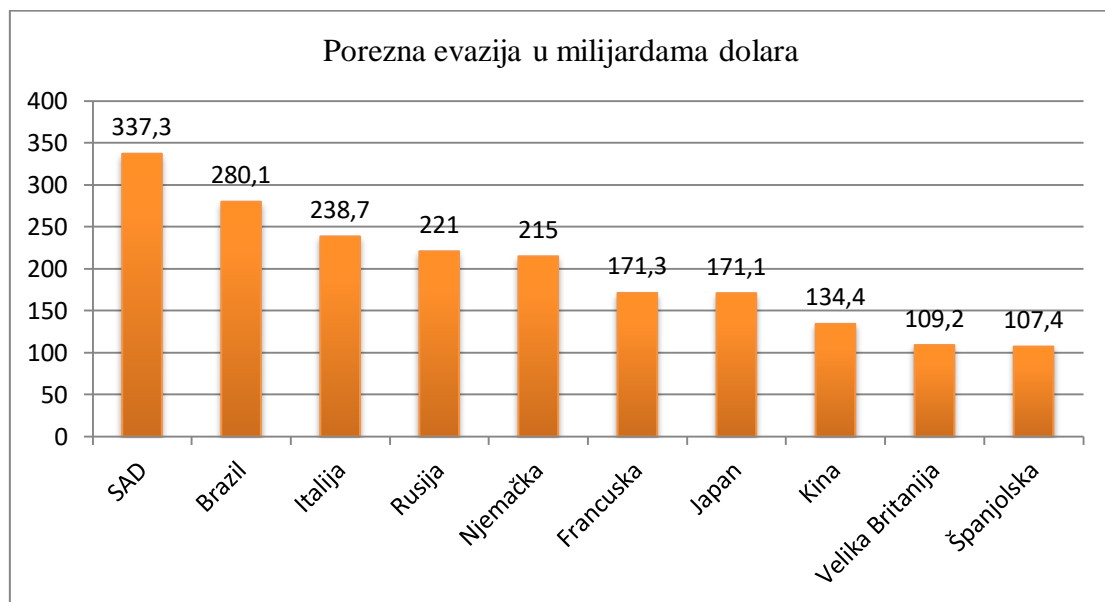
Nezakonita evazija poreza nastaje kada porezni obveznik izbjegavajući nezakonito plaćanje poreza dolazi u sukob s zakonom. Razlikuju se dva slučaja nezakonite porezne utaje:

1) „potpuna porezna utaja ili potpuna defraudacija poreza

Potpuna porezna utaja nastaje ako porezni obveznik ne prijavi cjelokupan iznos ostvarenog prihoda koji podliježe oporezivanju, ako ne prijavi posjedovanje imovine koja je predmet oporezivanja ili ako svjesnim radnjama prikrije određene relevantne informacije koje su povod za oporezivanje.

2) djelomična porezna utaja ili djelomična defraudacija poreza

Nastaje kada porezni obveznik podnosi nepotpune ili lažne porezne informacije o veličini prihoda i dohotka, o vrijednosti imovine, o događajima ili djelatnostima koje se uzimaju u obzir pri oporezivanju, odnosno kada daje nepotpune podatke radi smanjenje porezne obveze. Pojavljuje se i pojam krijumčarenja (šverc) koji se uobičajeno koristi za nezakonitu poreznu utaju pri oporezivanju poreza na promet ili carina“ (Jelčić, Lončarić-Horvat, Šimović, Arbutina, 2002).

Grafikon 1. Popis 10 zemalja s najvećom poreznom evazijom

Izvor: Izrada autora prema Thessaloniki International Student Model United Nations (2020)

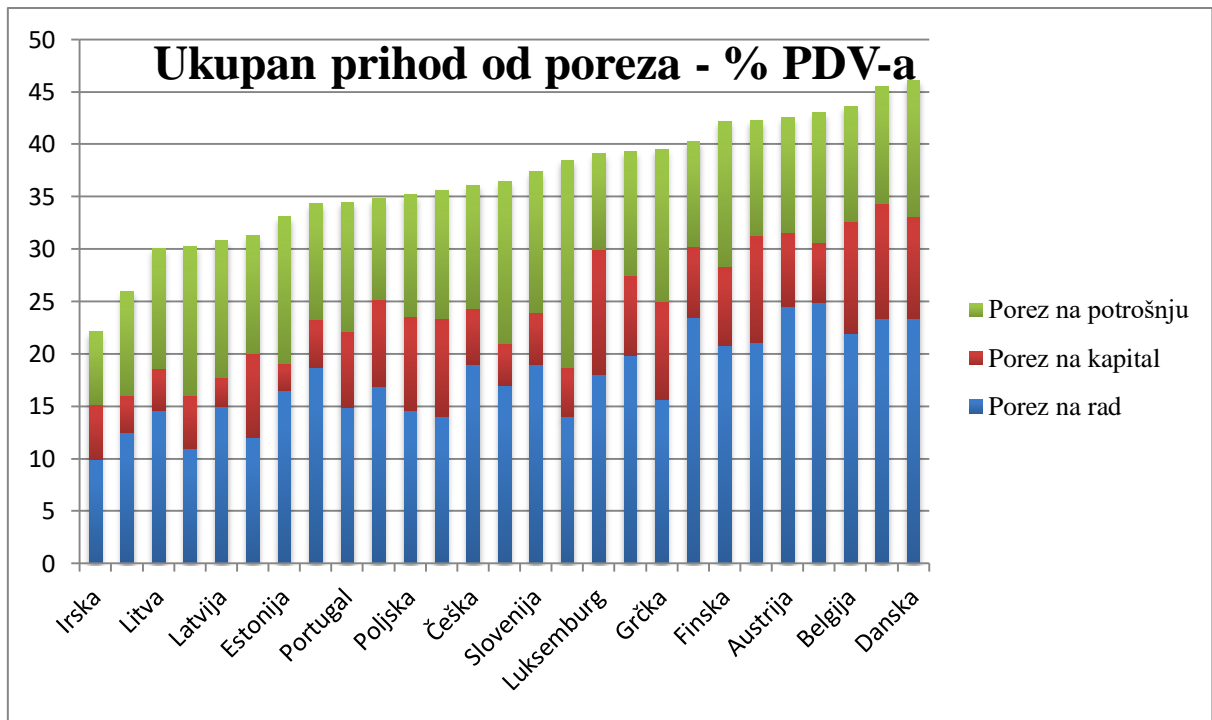
Prema podacima iz 2011. godine na svjetskoj razini, najveća porezna evazija zabilježena je u Sjedinjenim Američkim Državama, čak 337,3 milijarde US \$ poreznih prihoda se ne uplati u državni proračun. Italija kao predvodnik europskih zemalja, ima gubitak poreza od 238,7 milijarde US \$.

„Porezna politika i borba protiv poreznih prijevara tijekom proteklog desetljeća postale su aktualna tema zbog novinarskih istraga kao što su LuxLeaks ili Panamski dokumenti, koji su otkrili probleme oko pitanja poreza i porezna utočišta. Dovedi su do sve većeg nezadovoljstva zbog štetnih poreznih praksi, posebno nakon recesije i proračunskih ograničenja. Izbjegavanje poreza rezultira manjim proračunima na nacionalnoj razini i na razini EU-a. Od samog nastanka Unije porezna politika je pod nadležnošću država članica, ali u borbi protiv poreznih prijevara ovlasti se dijele između država članica i EU-a“ (Europski parlament, 2021).

Proizvodi koji su najčešće izloženi organiziranju prevara s PDV-om su mobiteli, računala i elektroničke komponente, zatim dijelovi željezničkih vozila, dragocjene kovine i slitine, staro željezo, novi i polovni automobili, obuća i kartice za mobitele te zadnjih godina CO₂ certifikati.

„Od rujna 2020. Parlament ima stalni pododbor za porezna pitanja (FISC). FISC je osnovan kako bi pomogao odboru ECON u području oporezivanja i bavi se borbom protiv poreznih prijevara, utaje poreza i izbjegavanja plaćanja poreza, kao i financijskom transparentnošću u oporezivanju. Tijekom parlamentarnog saziva 2014.-2019. Parlament je osnovao privremene posebne TAXE, TAX2 i TAX3 te istražni odbor PANA, koji su utvrdili niz nedostataka u poreznim odredbama“ (Europski parlament, 2021).

„Prijevare s PDV-om uvjetno se može podijeliti u dvije široke kategorije, ovisno o tome radi li se o nezakonitu smanjenju porezne obveze (porezna utaja) ili prisvajanju PDV-a (od nezakonita povrata), ili se radi istodobno o oba oblika. Druga klasifikacija temelji se na složenosti modela: jesu li u prijevaru uključeni samo domaći ili međunarodni sudionici te je li riječ o pojedinačnoj operaciji ili slijedu lažnih transakcija (kružna prijevara ili *carousel fraud*)“ (Bejaković, 2016:99).

Grafikon 2. Prikaz ukupnog prihoda od poreza u državama članicama EU (2019.)

Izvor: Izrada autora prema podacima Europski parlament (2021)

Grafikon 2. prikazuje ukupan iznos neposrednih i posrednih poreza i obveznih socijalnih doprinosa koje prikupljaju vlade država članica EU za 2019. godinu. Uključuje poreze na rad (porez na dohodak od zaposlenja), porez na kapital (porez na dohodak tvrtki i samozaposlenih, dohodak radnika iz izvora koji nisu rad, porez na financijske transakcije, bogatstvo, nasljedstvo itd.) te porez na potrošnju (PDV, uvozne carine, trošarine itd.).

Tablica 1. Oporezivanje u EU

STANDARDNA STOPA PDV-a (od 01. siječnja 2020.)

17%	Luksemburg					
18%	Malta					
19%	Njemačka	Cipar	Rumunjska			
20%	Bugarska	Estonija	Francuska	Austrija	Slovačka	
21%	Belgija	Češka	Španjolska	Latvija	Litva	Nizozemska
22%	Italija	Slovenija				
23%	Irska	Poljska	Portugal			
24%	Grčka	Finska				
25%	Danska	Hrvatska	Švedska			
27%	Mađarska					

Izvor: Izrada autora prema Europski parlament (2021)

Pomoću Tablice 1. mogu se usporediti porezne stope u Europskoj uniji. Porez na dodanu vrijednost oblik je oporezivanja potrošnje koji se primjenjuje na većinu roba i usluga. Vidljivo je da Luksemburg sa 17% ima najnižu poreznu stopu (jedno od poznatijih poreznih utočišta), dok Mađarska s 27% je država s najvišom poreznom stopom. Također je vidljivo da je Republika Hrvatska zajedno s Danskom i Švedskom predzadnja na listi odmah ispod Mađarske te se svrstava među države s jako visokom poreznom stopom od 25%.

Budući da je PDV toliko značajan porezni prihod ne treba ni biti iznenađujuće da su prevare u svezi s njime toliko rasprostranjene. Poreznim prevarama će se stati na kraj tek kad se sve zemlje odluče ujediniti u borbi protiv poreznih prevara.

Budući da u Republici Hrvatskoj još nitko sustavno ne prati, niti mjeri poreznu evaziju te nema novih izračuna i mjerenja, teško je odrediti pravo stanje stvari. Međutim, prema procjenama za 2017. godinu, ukupna siva ekonomija Republike Hrvatske dosegla je 27 milijardi kuna, odnosno 7,8% BDP-a.

„U periodu od 1996. godine do 2003. ustanovljeni su najveći prekršaji pojava oblika povreda poreznih zakona kao što su:

- Nepravodobno podnošenje propisanih godišnjih i drugih poreznih prijava i izvještaja ili uopće nepodnošenje istih,
- Iskorištavanje poreznih oslobođenja i olakšica suprotno zakonu,
- Neizdavanje odnosno nezakonito izdavanje faktura,
- Netočno određivanje porezne osnovice,
- Neuplaćivanje propisanih poreza na odgovarajuće uplatne račune,
- Nepravodobno plaćanje propisanih akontacija poreza,
- Neobračunavanje odnosno netočno obračunavanje poreza,
- Sprječavanje nadzora,
- Neobavljanje inventure u propisanu roku,
- Isporuke dobara i usluga za gotovinu protivno propisima, odnosno zbog neiskazivanja tog prometa posredstvom naplatnog aparata,
- Nečuvanje dokumentacije“ (Sertić, 2012:46).

Obzirom kako u posljednjim godina nisu napravljene nikakve izmjene u svezi sive ekonomije u Republici Hrvatskoj te i dalje narušava “zdravstvenu sliku” hrvatske ekonomije, mora se početi sustavno razmišljati kako je što je više moguće suzbiti.

„U pogledu mjera sprječavanja porezne evazije, treba naglasiti nekoliko njih, ovisno o domaćim prilikama. U skupini institucionalnih mjera, to je sigurno bitan razvoj porezne administracije i unaprjeđenje odnosa s obveznicima te stvaranje povjerenja u ukupnu institucionalnu podlogu. U skupini pravnih mjera, možda je najvažnija stabilnost i kontinuiranost poreznih propisa“ (Sertić, 2012:47).

Također ne bi trebalo zanemariti ni preispitivanje sustava kažnjavanja porezne evazije u Republici Hrvatskoj i njihovog sankcioniranja. Nedvojbeno treba imati u vidu i jačanje poreznog morala te stvaranje transparentnijega proračunskog sustava.

4. Porezne oaze

Prisilno porezno davanje državi nije u interesu niti jednog poslovnog subjekta ni pojedinca te iz tog su razloga ljudi smislili kako izbjeći takva plaćanja. Od sređivanja brojki u bilancama, smanjenja oporezivog dijela, namještanja profita do premještanja cijelog posla u daleke egzotične zemlje sa niskom poreznom stopom. Porezne oaze su područja s vrlo niskim ili gotovo nikakvim poreznim stopama. Pri spomenu poreznih oaza odmah se pomišlja na bogatstvo, bijele plaže i tirkizno more, ali porezne oaze su puno više od toga. Kroz godine, porezne oaze su se razvile u najpopularnija turistička mjesta, hotelske *resorte* i mjesto gdje imućni poduzetnici, političari i sportaši provode svoje vrijeme. Države koje su bile zaboravljene, slabo razvijene i dotada nepoznate, tijekom par godina postale su konkurentske zemlje sa milijunskim prihodima u državnim blagajnama. Međutim porezne oaze u novije vrijeme su i mjesta koja nažalost olakšavaju kriminalne radnje.

Da bi se dobio pojam o tome što je zapravo porezna oaza treba obratiti pozornost na glavne karakteristike:

1. „, stroga bankovna povjerljivost i anonimnost,
2. niske ili nulte porezne stope,
3. nerazmjerni udio financijskog sustava s vanjskom imovinom i obvezama koje prije svega posluju s nerezidentima,
4. umjerene ili značajna financijska deregulacija bez suvišnih birokratskih poslova,
5. nedostatak transparentnosti poslovanja,
6. izbjegavanje učinkovite izmjene poreznih informacija s poreznim vlastima drugih zemalja“ (Mihaljević, 2012:797).

U nastavku rada definira se povijest poreznih oaza, vrste poreznih oaza, poslovanje poreznih oaza, *offshore* područja, najpoznatije svjetske afere vezane uz porezne oaze, porezne oaze u Republici Hrvatskoj, pozitivne i negativne strane poreznih oaza te budućnost poreznih oaza.

4.1. Povijest poreznih oaza

„Gotovo je neizbježan bijeg u porezne oaze iz zemalja u kojima su porezi previsoki. Tako su uoči propasti Rimskog Carstva mnogi rimski obveznici prešli k barbarima da bi izbjegli porezno ropstvo – bijeg naprosto radi oslobođenja od poreza. Islamske su zemlje bile

poreznom oazom katolicima u sedmom i osmom stoljeću. Prva porezna oaza u novom vijeku bila je Amerika. Povjesničari rado priznaju kako je više ljudi pobjeglo iz Europe u Novi Svijet da izbjegnu omrznute poreze, nego zbog vjerskih ili političkih sloboda.“ (Bejaković 2013:71)

Potkraj 19. stoljeća savezna američka država New Jersey i država Delaware znatno su olakšale postupak pokretanja poslovne aktivnosti i uvele niske porezne stope kako bi privukle ulagače. To je sve funkcioniralo dok predsjednik Franklin Delano Roosevelt nije povećao progresivne porezne stope za sto i sedamdeset posto. Tad su mnogi poduzetnici tražili porezna utočišta gdje bi prebacili svoju zaradu kako im previsoki porezi ne bi umanjili teško zarađeni novac. Upravo se tada javljaju prvi dokazi o poreznim oazama na Bahamima i Kajmanskom otočju. Unatoč svemu tome izraz *“tax heaven“* (porezno utočište) nije postojao službeno u engleskom jeziku do pedesetih godina. Riječ *heaven* je izvedenica iz riječi nebo, što je tada predstavljalo mjesto mira i počinka, u kojemu nema sakupljača poreza za seljake koji su opterećeni prevelikim porezima pjevali duhovne pjesme gledajući baš u nebo.

„Stručnjak za probleme poreznih utočišta Rohen Palan kaže kako je njihova povijest obilježena raznovrsnim mitovima i legendama. Prva faza njihova brzog razvoja uslijedila je početkom tridesetih, kada su Švicarska i Liechtenstein počeli nuditi bankarske usluge uz moguće lako otvaranje bankovnih računa. Švicarska je 1934. dramatično pojačala zakone o poštivanju bankarske tajne, ali ne zato da bi bolje štitila uloge svojih židovskih stranaka, nego zato što je u Francuskoj izbila porezna afera u kojoj je obznanjena uloga neke švicarske banke. U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata osobito su Karibi postali zanimljivi kao porezni raj, a tijekom šezdesetih Singapur je postao porezna oaza Azije. Procjenjuje se kako širom svijeta ima više od dvije stotine poreznih oaza, ali sve ih nadmašuje priča o uspjehu Kajmanskog otočja.“ (Bejaković, 2013:72)

„Trokut Zürich-Zug-Lihtenštajn bio je prvi pravi porezni raj. Pošto se broj kompanija značajno povećao nakon 1920., na nagovor odvjetnika i bankara Zürich uvodi porezne povlastice te postaje središte poreznog raja“ (Spudić, 2017:24).

Također, Luksemburg je među prvim zemljama uveo koncept holdinga, takva su poduzeća oslobođena poreza na dohodak. Postoje i dokazi da su se Bermudi, Bahami i Jersey, kao i Panama, u međuratnim godinama u ograničenoj mjeri koristili kao porezno utočište.

Prema Bejkoviću, Kajmansko otočje je šezdesetih godina postalo porezno utočište iako je izgledalo kao izgubljena zemlja, a jedina veza sa vanjskim svijetom je bila pošta. Pripadalo je

Jamajci, civilizacije skoro pa i nije bilo. Kad je Jamajka stekla neovisnost, stanovnici Kajmanskog otočja su prekinuli odnose sa Jamajkom i postali britanskom kolonijom. Godine 1957., dolaskom Bank of England, tj. Banke Engleske, započinje razvoj Karipskog otočja. Banka Engleske je pokrenula slanje velikih iznosa deviznih depozita izvan matične zemlje gotovo bez ikakva nadzora. Zahvaljujući dolaskom velikih transakcija, Panama i Kajmansko otočje su postale vrlo uspješne i izgrađene države.

„Tijekom sedamdesetih i osamdesetih broj poreznih oaza širom svijeta povećao se na više od pedeset, znatno je rasla i imovina kojom raspolažu, a postale su znatno složenijima i njihove usluge. Uslijed fiskalnih teškoća, tome su pribjegli mnogi otoci na Tihom i Indijskom oceanu, u nadi da će postati manje ovisni o turizmu kao najvažnije gospodarske grane. Nakon devedesetih priključilo im se nekoliko zemalja u Arapskom zaljevu i Africi, te više postsovjetskih republika.“ (Bejković, 2013:73)

4.2. Vrste poreznih oaza

U posljednjim desetljećima 20. stoljeća porezne oaze su doživjele veliki procvat, a samim time postale i snažna financijska središta, dok puno razvijenih zemalja upravo radi njih gube velike svote novaca. Međutim, porezne oaze su i mjesta u kojima se olakšavaju kriminalne aktivnosti u obliku “pranja novca” zarađenog prodajom droge, nepodmirivanjem poreznih obveza i sličnim nelegalnim aktivnostima. Osnovni uzroci velike popularnosti poreznih oaza su globalno okruženje te razne prednosti ponuđene poslovnim subjektima.

Tijekom godina sve se više zemalja prepoznavalo kao porezne oaze nastale radi promicanja turizma i privlačenja stranih investicija ili kao rezultat takve politike. Puno država danas nema ili ima niska porezna opterećenja ili nude osobita izuzeća ili nagodbe za strane investitore. Samim time, mogu se podijeliti na:

1. **„Porezne oaze bez poreznog opterećenja (»no-tax heaven«)** – zemlje u kojima nema nikakva poreza ni na kakvu vrstu primitaka. Iako nema poreza, tu se poduzećima naplaćuju naknade pri ispunjavanju prijava i ostalih regulativnih poslova. U takvim se zemljama vrlo jednostavno osnivaju multinacionalne korporacije, a godišnje pristojbe koje se plaćaju u apsolutnim svotama ne ovise o stečenoj dobiti i zamjenjuju klasičan porez na dobit. U toj su kategoriji Bahami, Kajmanski otoci i Bermuda.

2. **Porezne oaze s niskim poreznim opterećenjem** (*»low-tax heaven«*) – dobit se pravnih osoba, svejedno gdje je stečena, oporezuje relativno niskima poreznim stopama u usporedbi s drugim zemljama. Osnovnu prednost takvih oaza čine brojni ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, temeljem kojih lokalne kompanije nastoje smanjiti svotu zadržanog poreza na prihode ostvarene u zemljama s visokima poreznim stopama s kojima su potpisani ugovori. Primjeri su Barbados, Britanski djevičanski otoci, Cipar, Nizozemski Antili i Malta.
3. **Porezne oaze s poreznim opterećenjem samo na lokalne primitke** – posrijedi su zemlje u kojima se oporezuje dohodak fizičkih osoba, tj. dobit pravnih osoba, samo iz domaćih izvora. Od oporezivanja je oslobođen bilo kakav primitak ostvaren u inozemstvu. Ove porezne oaze mogu dopustiti obavljanje djelatnosti na domaćem i inozemnom teritoriju. Primjeri su Hong Kong, Irska, Panama i Gibraltar.
4. **Posebne porezne oaze** (*»special tax heaven«*) – zemlje imaju porezni sustav poput ostalih zemalja, ali zakonodavstvo omogućuje osobiti tretman za određene modele tvrtki poput međunarodnih poslovnih kompanija, što takve kompanije izuzima od poreznih obveza. Austrija je jedan od primjera, a u tu skupinu pripadaju još Nizozemska, Liechtenstein, SAD, Luxembourg i Velika Britanija“ (Sertić, 2012:44).

Tablica 2. Popis 50 zemalja koje se pojavljuju u različitim popisima poreznih oaza

Karibi:	Anguilla, Antigua i Barbuda, Aruba, Bahami, Barbados, Britanski Djevičanski otoci, Kajmanski otoci, Dominikanska Republika, Grenada, Montserrat, Nizozemski Antili, Sveti Kristofor i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, otoci Turks i Caicos, Djevičanski otoci SAD-a
Srednja Amerika:	Belize, Kostarika, Panama
Istočna Azija:	Hong Kong, Macao, Singapur
Europa:	Andora, Kanalski otoci (Guernsey i Jersey), Cipar, Gibraltar, Otok Man, Irska, Liechtenstein, Luxembourg, Malta, Monako, San Marino, Švicarska
Indijski ocean:	Maldivi, Mauricijus, Sejšeli
Srednji istok:	Bahrain, Jordan, Libanon
Srednji Atlantik:	Bermuda
Tihi ocean:	otoci Cook, Maršalovi otoci, Samoa, Nauru, Tonga, Vanuatu
Zapadna Afrika:	Liberija

Izvor: izrada autora prema Gravelle (2015)

Tablica 2. prikazuje OECD-ovu listu 50 poreznih oaza koje su oporezivane različitim propisima. Popis uključuje najpoznatije porezne oaze koje su rangirane po područjima kojima pripadaju.

4.3. Poslovanje poreznih oaza

Način upotrebe poreznih oaza ovisi, prvenstveno, o specifičnim potrebama i svrsi porezne oaze, odnosno o okolnostima u kojima se nalazi navedena fizička ili pravna osoba. Iz tog temelja, razlikuju se nekoliko razina korištenja poreznih oaza (Šaljčić, 1998:21):

- *Offshore* poduzeća,
- *Offshore* bankovni računi,
- *Offshore* banke i osiguravajuća društva.

4.3.1. *Offshore* poduzeća

Značenje samog izraza “*offshore*“ nije točno definirano, a u doslovnom prijevodu bi značilo “udaljeno od obale“ ili “na drugoj strani mora“. *Offshore* poduzeće je pravna osoba osnovana izvan matične zemlje, najčešće u poreznoj oazi. Neke od prednosti osnivanja *offshore* poduzeća su: zaštita privatne imovine, smanjenje porezne obveze, povećanje imovine, slobodan promet profita i kapitala, tajnost podataka, smanjenje troškova, veće zarade.

Postoje tri uvjeta koja moraju biti zadovoljena kako bi *offshore* poduzeće zaživjelo:

1. „treba registrirati kompaniju u nadležnom tijelu gdje se tom prigodom dobiva sjedište s imenom agenta na čije ime glasi tvrtka,
2. bankovni račun u banci gdje se nalazi kompanija,
3. poštanski sandučić za slanje pošte na adresu *offshore* kompanije“ (Mihaljević, 2012:801).

„Registracija *offshore* poduzeća se obavlja brzo, obično u roku od 24 sata. *Offshore* poduzeće u Belizeu ili Nevisu se registrira u roku od sat vremena, dok registracija *offshore* poduzeća u Panami traje oko 3-4 dana. *Offshore* poduzeća za klađenje i kockanje na Internetu registriraju se u roku od 40-tak dana.“ (Čeko, 2011:16)

„Razloge osnivanja *offshore* kompanija treba tražiti u poreznim beneficijama, jednostavnošću formacije, anonimnosti, neopterećenošću podnošenja financijskih obračuna ili revizorskih izvješća, mogućnosti osiguravanja financijske podrške pri akviziciji vlastitih dionica (npr. sve članice EU-a zabranjuju financijsku podršku javnim poduzećima, a neke, Francuska, Belgija i Nizozemska, zabranjuju za sve oblike poduzeća), financijskom nezahitjevanju pologa za osnivanje, raznim oblicima posredovanja u poslovanju, mogućnosti otvaranja nerezidentnih računa u bankama drugih zemalja, ostvarivanju prava na privremeni uvoz strojeva, opreme, transportnih sredstava bez plaćanja carine i poreza, ostvarivanju zajedničkog ulaganja u drugim zemljama zbog niza olakšica, korištenju usluga rada preko nerezidentnog računa, korištenju uloga stranog kapitala za potrebe matičnog poduzeća i dr.“ (Mihaljević, 2012:801).

Pored poreznih oaza postoje jurisdikcije te one nude mogućnost osnivanja i *offshore* i *onshore* poduzeća te mogućnost poslovanja uz korištenje prednosti fleksibilnog poreznog sustava. Primjer jurisdikcije može biti Hong Kong koji nije prepoznat kao *offshore* jurisdikcija ali nudi mogućnost teritorijalnog oporezivanja, tj. ukoliko vlasnik tvrtke ne obavlja nikakve poslovne

aktivnosti niti ostvaruje profit na teritoriju Hong Konga, tvrtka nije porezni obveznik i može poslovati bez bilo kakvih odbitaka.

„Razlika između *offshore* kompanije i obične tvrtke na prvi pogled ne postoji, strukturalno praktički i ne postoji razlika. Za održavanje *offshore* tvrtke nije potrebno voditi knjigovodstvo, imati zaposlene osobe, predavati porezna izvješća, jer su *offshore* tvrtke u velikom slučaju izuzete od plaćanja poreza na dobit i pružaju daleko najveće mogućnosti za što veće smanjenje poreznih obveza“ (Spudić, 2017:30).

Prema internetskoj stranici Offshoregate.com (2021) najčešće se osniva društvo s ograničenom odgovornošću, tj. **Limited (Ltd.)** zbog brojnih prednosti kao što su: potpuna pravna odijeljenost od privatne imovine svojih osnivača te u slučaju finansijskih poteškoća odgovara vjerovnicima samo do visine osnivačkog kapitala. Nešto noviji pravni oblik je tzv. "**Limited liability company**" (**LLC**), koji se pojavio u državi Wyoming u SAD-u, 1977. godine. Objedinjuje prednosti oba oblika te ima sve atribute pravne osobe, ograničenu odgovornost i smatra se kao partnerstvo u smislu oporezivanja. To znači da LLC ne plaća porez kao korporacija već ga plaćaju njeni članovi i to prema mjestu boravišta; strani vlasnici LLC-a koji nemaju boravište i ne posluju u SAD-u nemaju poreznih obveza prema toj državi. Također vrlo popularne su međunarodne poslovne korporacije, tj. **International business companies (IBC)**. IBC je oslobođen svih poreznih obveza, ali također ima zabranu obavljati djelatnost u jurisdikciji u kojoj je registracija izvršena. Ovaj tip poduzeća se uglavnom koristi za pružanje *offshore* bankarskih aktivnosti, za internacionalnu trgovinu, usluge profesionalnih servisa, za zaštitu imovine te različite vrste ulaganja.

Postupak registracije poduzeća se najčešće obavlja bez potrebe da klijent napušta svoj dom. Klijent prvo odlučuje o jurisdikciji svojeg budućeg poduzeća, nakon toga obično predlaže tri imena naziva za poduzeće. Najčešće unutar mjesec dana vlasnik dobiva sve potrebne dokumente za otvaranje bankovnog računa te poduzeće može početi s radom. Također klijent može i kupiti već gotovu, tj. registriranu kompaniju koja je registrirana za vrlo široko djelovanje i nikad prije nije poslovala. Ali nju je prvo potrebno preregistrirati na novog vlasnika što ubrzava cijeli proces te kasnije ako klijent želi može promijeniti i njezino ime.

4.3.2. *Offshore* bankovni računi

Offshore bankarstvo podrazumijeva otvaranje *offshore* bankovnog računa. Glavni razlozi za otvaranjem takvih računa su nelegalne transakcije kako bi se izbjegli porezi matične države, zaštita od mogućih tužbi i vjerovnika, ali i širenje poslovanja.

Postoje razne mogućnosti o otvaranju *offshore* bankovnih računa iz raznih ilegalnih financijskih razloga:

- „stanovnici politički ili ekonomski nestabilnih država mogu otvoriti *offshore* bankovni račun u nekoj stabilnijoj zemlji,
- ljudi koji često putuju u SAD ili Aziju imaju korist od *offshore* bankovnog računa u Teksasu ili Japanu jer je tečaj povoljniji za one koji imaju otvoren račun u tim zemljama,
- pojavom elektroničkog bankarstva, nositelj *offshore* bankovnog računa lako može provoditi rutinske poslove bez putovanja u inozemstvo“ (Spudić, 2017:34).

Prednost *offshore* bankovni računa jest i samo otvaranje računa jer su potrebni samo sljedeći dokumenti: prijavnice za otvaranje računa sa originalnim potpisom te kopija putovnice ili vozačke dozvole. Također prednost je i otvaranje računa putem pošte bez osobnog prisustva podnositelja zahtjeva.

Sveukupno gledajući osnovni razlozi za otvaranje *offshore* bankovni računa su:

- kamate na štednju i prinosi na investirana sredstva su znatno veći,
- postojanje maksimalne sigurnosti glavnice od stečaja jer se pruža mogućnost ulaganja u najpoznatije svjetske banke i investicijske fondove,
- minimalan rizik od političkih i ekonomskih problema.

„*Offshore* banke nude znatno širi izbor bankovnih računa od lokalnih banaka. Postoji nekoliko osnovnih vrsta računa:

- tekući račun - najčešći i najpopularniji tip računa, jer daje najviše fleksibilnosti u upravljanju novcem. Omogućava povlačenje svih sredstava ili dijela sredstava u bilo kojem trenutku. Inicijalni polog je nizak i većina banaka obračunava kamate na trenutno stanje. Račun pruža mogućnosti čekovne knjižice i bankovnu karticu, a ponekad i kreditnu karticu. Najpopularnija kartica elektroničkog bankarstva koju

izdaju *offshore* banke je "*Eurocard*". Neke banke pružaju viševalutne tekuće račune na koje se može položiti ili podići novac u raznim valutama.

- štedni račun - kod kojeg korisnik odvaja svoja sredstva na račun za neko vrijeme, a za to dobiva naknadu u obliku kamate. Kamatne stope ponuđene na depozitne račune se razlikuju ovisno o valuti računa i vremenskom periodu na koji je novac pohranjen. Što je više vremena novac pohranjen, viša je kamatna stopa. Osim vremenskog perioda, visina pologa također određuje visinu kamatne stope. Većina depozitnih računa zahtijeva minimum depozita od 2.500 US \$ ili više. Depozit može biti po viđenju ili oročen na određeni period. Moguća je kombinacija štednog i tekućeg računa, odnosno da se većina sredstava čuva na štednom računu s višom kamatom, a manji dio se nalazi na tekućem računu za svakodnevne transakcije.
- anonimni bankovni računi – naziv za račune koji su nastali od poznatih "*numbered accounts*" koji su se do 1992. godine mogli otvarati u Švicarskoj i okolnim zemljama bez imena vlasnika računa. Danas ti numerirani računi nikada nisu anonimni, a švicarske banke po zakonu moraju znati identitet vlasnika računa. Ipak banka poduzima dodatne korake kako bi zaštitila identitet vlasnika računa.
- investicijski račun - nude povjerljivost, služe za smanjenje poreza, zaštitu imovine i kao sredstvo diverzifikacije svog portfelja ulaganja. Obično ih nude samo velike banke i njima se omogućava investiranje u razne vrste vrijednosnih papira i investicijskih fondova uz pomoć stručnog osoblja banke. Minimalni polog iznosi 50.000 US \$.
- fiducijarni račun - otvara ga klijentova banka u nekoj drugoj banci u svoje ime, a za klijentov račun kako bi se sačuvala anonimnost klijenta i izbjegla plaćanje poreza u određenim situacijama. Banka uzima proviziju za tu uslugu u iznosu 0,25% od glavnice i plaća nešto nižu kamatu.
- potvrde o depozitu – jedne su od najpopularnijih *offshore* ulaganja jer nude fiksni, sigurni, mjesečni prihod za investitora. Investitor potpisuje ugovor o depozitu s bankom, u kojem banka jamči investitoru fiksnu godišnju kamatnu stopu (obično se plaćaju kamate na mjesečnoj osnovi) u zamjenu za korištenje određenog iznosa novca za određeno vremensko razdoblje. Nakon što vremensko razdoblje istekne, investitor ima mogućnost ili obnoviti ugovor, ili uzeti novac natrag.
- račun za plemenite metale - omogućava investiranje u plemenite metale posredstvom banke, bez plaćanja kamate i uz godišnji trošak za čuvanje u iznosu od oko 0,5%

vrijednosti metala u depozitu. Ovakav tip računa je pogodan za investitore koji ne žele kupovati kovanice ili poluge kako bi ih negdje pohranili već žele njima trgovati. U većini slučajeva računi ne omogućavaju fizičku isporuku metala.

- račun za čuvanje - isto kao i sef u bilo kojoj banci samo što se ovaj sef nalazi u nekoj od poreznih oaza. Ova vrsta računa daje se za depozit stvari kao što su obveznice, dionice i druge dragocjenosti“ (Šaljić, 1998:135).

4.3.3. *Offshore* banke i osiguravajuća društva

Offshore banka je banka koja se nalazi izvan matične države, a najčešće se nalazi u državi sa karakteristikama poreznih oaza (niski porezi i pružanje financijske i pravne prednosti). Te prednosti su obično:

- veća privatnost,
- mala ili nikakva stopa poreza,
- lak pristup depozitima,
- zaštita od političke i financijske nestabilnosti.

„*Offshore* bankarstvo je često bilo povezivano sa podzemnom ekonomijom i organiziranim kriminalom, u vidu izbjegavanja poreza i pranja novca, ali sa pravnog stajališta sredstva koja pojedinac posjeduje ne mogu biti izuzeta od poreza na dohodak pomoću *offshore* bankarstva. Izuzeci postoje za neke osobe koje moraju ispuniti poprilično kompleksne zahtjeve, ali u većini slučajeva porezni sustav mnogih zemalja ne pravi razliku između kamate koja je ostvarena u nekoj lokalnoj banci i kamate koja je ostvarena u nekoj banci u inozemstvu“ (Spudić, 2017:36).

„Glavni razlog osnivanja *offshore* osiguravajućeg društva, jest, zapravo, neplaćanje poreza na dobit, a uz to što postoje rizici koje lokalna osiguravajuća društva ne pokrivaju. To znači da se sredstva dugoročno rezerviraju za “samoosiguranje”, a te rezervacije se u državama sa restriktivnim deviznim propisima ne mogu slobodno transferirati u inozemstvo“ (Čeko, 2011:22).

„Veliki broj tvrtki osniva vlastita osiguravajuća društva sa ciljem smanjenja troškova ili poreza u matičnim zemljama. *Offshore* osiguravajuća društva u većini slučajeva ne plaćaju porez na dobit te postoje još dva razloga, za njihovo osnivanje. Prvo, postoje rizici koje lokalna osiguravajuća društva ne pokrivaju, pa se sredstva moraju dugoročno rezervirati za

"samoosiguranje" i takve rezervacije nisu porezno priznati rashod u većini zemalja te drugi razlog, u zemljama s restriktivnim deviznim propisima, rezervacije za samoosiguranje ne mogu se slobodno transferirati u inozemstvo. Vlastito osiguravajuće društvo pruža rješenja za oba problema. Razumne premije za osiguranje porezno su priznati trošak čak i kad se plaćaju povezanim društvima. Osim toga, to je jedan od načina transfera kapitala u inozemstvo. Osiguravajuća društva osnovana u poreznim oazama mogu neoporezivo investirati cijeli iznos premija za reosiguranje jer obveza plaćanja premija nastaje tek po završetku perioda reosiguranja“ (Šaljić, 1998:134).

4.4. Offshore područja i najpoznatije svjetske afere vezane uz njih

Uzevši u obzir razne faktore najčešće i najatraktivnije je osnivanje tvrtki u sljedećim poreznim oazama: Wyoming (SAD), Gibraltar, Bahamas, Panama, Belize, Britanski djevičanski otoci, te Irska. U nastavku rada detaljnije su opisane karakteristike poreznih oaza Gibraltar, Panama, Britanski djevičanski otoci, Irska, Wyoming (SAD) te Luksemburg.

Offshore računi i *offshore* tvrtke su legalni, tvrtke ili korporacije mogu svoje poslovanje potpuno legitimno i normalno voditi u skladu sa zakonom, te poštujući odredbe Globalne organizacije za sprječavanje pranja novca. No, problem se javlja kada iste te osobe zlouporabe prednosti koje im nudi *offshore* tržište. Uglavnom te račune često koriste i za izbjegavanje plaćanja poreza, a tajnost koju pružaju čini ih privlačnima za mnoge kriminalne organizacije, kao i za terorističke skupine koje žele prikriti izvore svojih sredstava.

U nastavku rada navode se neke od aktualnih i najpoznatijih afera korištenja poreznih oaza od strane multinacionalnih korporacija radi plaćanja što manjeg poreza na dobit, a vezana su uz neke od navedenih *offshore* područja.

4.4.1. Gibraltar

„Gibraltar je strateški locirano područje i spaja europski i afrički kontinent. Razvio se u značajno financijsko središte. Domaće kompanije, prema njihovom poreznom zakonu, plaćaju porez na dobit u visini od 35%. Porezno izuzeće može biti postignuto za nerezidentne i izuzete kompanije pod uvjetom da u poslovanje kompanija nisu uključeni lokalni stanovnici ili kompanije. Status o izuzeću, dobiva se od vladinog Sekretarijata za financije i razvoj.

Potvrda jednom dobivena ostaje na snazi 25 godina. Izuzete kompanije plaćaju fiksni porez od 225 funti godišnje. Zbog poreznih olakšica kompanije Gibraltara posebno su pogodne za kupovinu posjeda u Španjolskoj“ (Offshoregate.com, 2021).

4.4.2. Panama

„Država locirana između Kostarike i Kolumbije, ima izvanredne transportne i komunikacijske veze sa svijetom. Poznato porezno utočište čiji se zakon o kompanijama nije mijenjao od izglasavanja 1927. godine. Financijski sektor pruža najveće mogućnosti u Latinskoj Americi i udomi gotovo sve važnije banke svijeta. Potpuna je sloboda novčanog prometa. Sav posao vodi se u američkim dolarima i ne postoje transakcijske prepreke. Iako Panama ima prilično visok interni porez, njezin status poreznog utočišta leži na načelu da prihod koji ostvare panamske kompanije izvan Paname je potpuno oslobođen poreza. Zakon Paname o kompanijama adaptirani je Zakon o kompanijama države Delaware. Direktori, službenici i dioničari mogu biti stranci, a skupštine se mogu održavati bilo gdje u svijetu. Nastavci u nazivu iza imena kompanije su: S.A., Corp. ili Inc.“ (Offshoregate.com, 2021).

4.4.3. Britanski djevičanski otoci

„Britanska kolonija je locirana u Karipskom moru 60 milja istočno od Puerto Rica. Po Ustavu iz 1976. godine otočje je potpuno neovisno osim u poslovima vanjske politike, obrane, unutrašnje sigurnosti, javnih službi i sudstva gdje još uvijek postoji nadležnost Velike Britanije. Zakonodavni sustav baziran je na britanskom. Službeni jezik je engleski dok je službena valuta američki dolar. Vodi se strogo računa o tajnosti financijskih aktivnosti kompanija. Po IBC propisima potreban je najmanje jedan dioničar i jedan direktor, skupština se može održavati bilo gdje u svijetu, a može se voditi i telefonom. Dionice mogu biti na ime ili na donosioca. Otkup vlastitih dionica od strane kompanije je moguć. Ne vode se javni zapisi o identitetu dioničara ili direktora. Statut kompanije može se lako mijenjati. Sav profit kompanije ostvaren izvan Otočja oslobođen je poreza. Naziv kompanije može završavati skraćenicama SA, Corp., Ltd. ili Inc.“ (Offshoregate.com, 2021).

4.4.4. Irska

„Republika Irska punopravan je član Europske unije čije je zakonodavstvo preslika britanskog sustava. Nakon 1988. godine, kada je u Velikoj Britaniji napušten status nerezidentnih kompanija, Irska je postala uspješna alternativa. Nerezidentne kompanije ne podliježu financijskoj kontroli. Prema direktivi Europske Zajednice 1986. godine uvedena je obveza nadzora računa koji se ispunjavaju u ustanovi za registraciju bez obzira na nerezidentan status kompanije. Iako atraktivno područje, budućnost Irske kao poreznog utočišta je neizvjesna. Naime, 12. veljače 1999. godine donesen je prijedlog financijskog zakona kojim se ukidaju nerezidentne kompanije, dok postojeće automatizmom od 1. listopada 1999. godine dobivaju rezidentan status. Taj prijedlog Zakona još mora biti usvojen u Parlamentu“ (Offshoregate.com, 2021).

„Krajem 2016. objavljena je informacija da će ta zemlja dodatno smanjiti stopu poreza na dobit sa vrlo niskih 12,5% na 6,25%. Kako bi i dalje ostala konkurentna i privukla još više svjetskih korporacija i tehnoloških divova u svoju državu, Irska se obvezala da će svakoj tvrtki koja ulaže u istraživanje i razvoj patenata i inovacija ponuditi izuzetno mali porez na dobit. Jedini uvjet je taj da svaki patent i svaka novozaposlena osoba mora biti registrirana u Irskoj. U Irsku je već preselilo poslovanje više od 1000 najvećih svjetskih kompanija i to upravo zbog niskog poreza na dobit. Nije tajna kako je i trenutna stopa od 12,5% određena pojedinačnim dogovorima tvrtki i irske Vlade“ (Spudić, 2017:40).

Sjedinjene američke države su polako krenule u pregovore te u konačnici bi mogle malo otežati stvari Irskoj; tako što traže globalnu minimalnu stopu poreza na dobit, time bi se izbjegla „utrka do dna“, u kojoj svaka zemlja nastoji nadmašiti jedna drugu nižom stopom kako bi privukla tvrtke.

4.4.4.1. Apple i Irska

U kolovozu 2016. godine Europska komisija je kaznila Apple nakon što se godinama sumnjalo da plaća vrlo malo poreza u Irskoj i to na milijarde US \$ profita koje ostvaruje u cijeloj Europi. Radi se o tome da je Apple Inc., američka korporacija, još tijekom 1980-ih godina u Irskoj osnovala nekoliko podružnica. Tad je otvorena prva Appleova tvornica izvan Sjedinjenih Američkih Država u blizini Corca na jugozapadu Irske. Ta tvornica posluje i danas te zapošljava oko 5000 ljudi.

„Apple na području Irske djeluje kroz dvije kompanije:

- 1) Apple Operations Europe - u njezinom je vlasništvu proizvodnja određenih linija računala te ona zapošljava većinu radne snage,
- 2) Apple Sales International - je druga kompanija koja kupuje Appleove proizvode proizvedene u drugim pogonima diljem svijeta i prodaje te proizvode u Europi te dijelu Bliskog istoka, Indiji i Africi. Kupci tih proizvoda koji su djelomično distributeri, a djelomično i krajnji kupci kupuju proizvode direktno od Apple Sales Internationala“ (Spudić, 2017:61).

„Obje kompanije, Apple Operations Europe i Apple Sales International (ASI) plaćaju Appleu u SAD-u oko 2 milijarde US \$ godišnje za istraživanje i razvoj. Na taj iznos ne plaća se porez na dobit u Irskoj niti negdje drugdje u EU, ali to Europska komisija niti ne spori, a Apple je to izbjegao tako što su međusobno sklopili poseban ugovor o podjeli troškova istraživanja i razvoja, a rezultat toga je da najveći dio dobiti od prodaje ostvarene na europskom tržištu doista i ostane pripisan ASI-ju. Dvije Appleove kompanije plaćale su porez na dobit u Irskoj prema zagarantiranim poreznim pravilima iz 1991., 2007. i 2015., a Irska ima vrlo malu stopu poreza na dobit od 12,5% te bi se moglo dovoditi u pitanje da li je prihod od prodaje u Belgiji gdje je porez na dobit 34% smio biti prikazan kao prihod od prodaje u Irskoj, ali i to nije bio predmet spora“ (Spudić,2017:61).

„Predmet spora je zapravo metoda internog alociranja profita koju su obje Appleove kompanije provodile, a koju su irske porezne vlasti priznavale kao legitimnu. To interno alociranje profita je podrazumijevalo da se većina prihoda alocira kao prihod glavnog ureda. Jedino se prodaja u Irskoj brojala kao prihod obaju kompanija, dok se prodaja u svim drugim zemljama pripisivala famoznom glavnom uredu koji nema pravnu osobnost, niti zaposlenike. Irske vlasti su smatrale da je za njih dovoljno da prikupe porez na dohodak od tih 5000 zaposlenika te porez na dobit i PDV od poslovanja Applea u Irskoj, a za druge EU zemlje ih nije bilo briga“ (Spudić, 2017:61).

„Prosječna stopa poreza na dobit u zemljama EU-a je 22,09%, kreće se od 10% u Bugarskoj, do 33,99% u Belgiji. Irska sa 12,5% je druga najpovoljnija u EU. Apple Sales International je, primjerice, u 2011. godini platio samo 10 milijuna eura poreza na dobit za prodaju u Irskoj, dok ga za cjelokupnu prodaju u ostatku Europe, Srednjem Istoku, Africi i Indiji nije nigdje platio. Kada se porezna struktura Applea sagleda u globalu, vidljivo je da iako irski kupci čine približno 1% ukupnih kupaca, a u Irskoj je zaposleno tek 4% ukupnog broja zaposlenika

Applea, irskim podružnicama se porezno i računovodstveno pripisuje čak 64% ukupne svjetske dobiti ove korporacije“ (Spudić, 2017:62).

Komisija je presudila da Apple mora platiti porez na dobit u Irskoj na cjelokupan ostvareni prihod iako nije ostvaren u Irskoj, jer zemlje članice ne mogu davati porezne povlastice odabranim poduzećima, odnosno to je protuzakonito prema pravilima EU-a, a irska vlada se žali na tu odluku i ne želi te novce u svom proračunu.

Što se tiče Applea, trenutno imaju u novcu pohranjeno preko 200 milijardi eura, te tih 13 milijardi eura kazne bi mogli isplatiti bez ikakvih problema.

4.4.5. Wyoming (SAD)

Wyoming je američka savezna država poznata po stočarstvu, a ima oko 500 tisuća stanovnika. 1890. godine pristupila je SAD-u kao 44. članica. Država Wyoming je 1989. postala najfleksibilnije središte u SAD-u za inkorporiranje. Prvi oblik LLC kompanije je nastao upravo u Wyomingu, a kasnije su sve ostale države usvojile taj koncept. O LLC kompaniji će biti više rečeno u četvrtom poglavlju, a glavna značajka LLC-a je da njezin vlasnik može biti i stranac. Ako stranac nema boravište u SAD-u i LLC posluje izvan SAD-a, oslobođen je plaćanja poreza u toj zemlji.

4.4.5.1. Slučaj Google

„Multinacionalna korporacija Google je zahvaljujući organizacijskoj strukturi koja joj omogućava da ne plaća porez na prihode u inozemstvu u 2014. godini premjestila 10,7 milijardi eura preko Nizozemske na Bermude. Detalji o računima kompanije Google Holland Holding BV pokazuju da su prebacili gotovo čitav prihod u kompaniju Google Ireland Holding, koja je registrirana u Irskoj, ali se nalazi na Bermudskim otocima“ (Spudić, 2017:60).

„Ova porezna tehnika poznata je pod nazivom "*double Irish with Dutch sandwich*" i koristi se već više od deset godina. Dakle, Google koristi rupe u pravnim i poreznim zakonima kako bi u što većoj mogućoj mjeri prikazao da nema tzv. stalna predstavništva u zemljama diljem Europe, poput Velike Britanije, Francuske ili Italije nego da mu ondje posluju tek pomoćni uredi. Tvrde da poslove s partnerima iz tih država zapravo sklapa sjedište u Dublinu i

zahvaljujući tome velika većina prihoda iz tih poslova se bilježi kao prihod kompanije u Irskoj. Za razliku od Velike Britanije koja propisuje poreznu stopu od 20% za profit kompanija, ili 33,3% koliko ona iznosi u Francuskoj, irska stopa poreza na dobit je tek 12,5%. No ni to nije porez koji se plaća. U poreznoj shemi postoji i druga irska kompanija, Google Ireland Holding. Ta kompanija kao nositelj prava za patentiranu tehnologiju zadužena da od prve kompanije, Google Ireland, naplati naknadu za korištenje zaštićenog intelektualnog vlasništva. Dakle, nakon što su se u Google Ireland slile silne milijarde iz međunarodnog poslovanja ta kompanija veliki dio tog novca prebacuje u Google Ireland Holding. Sjedište Googlea u Irskoj tako onda plaća porez na tek minimalni ostvareni profit koji prijavljuje Google Ireland. I konačno, Google Ireland Holding koristeći treću zakonsku poreznu rupu, milijarde eura kroz Googleovu podružnicu u Nizozemskoj konačno prebacuje u tvrtku koju Amerikanci imaju osnovanu na Bermudima. Kako tamošnji porezni sustav ne naplaćuje poreze od stranih kompanija, a kombinacija s nizozemskom tvrtkom je omogućila još jedno izbjegavanje plaćanja poreza u EU-u, stručnjaci procjenjuju da je Googleova tvrtka na Bermudima upravo ono mjesto gdje se drže deseci milijardi dolara zarađenih kroz godine“ (Spudić, 2017:60).

„Ovu shemu još krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća počeo je koristiti Apple, a tijekom vremena su je prihvatile i druge kompanije. Iako su s početkom 2015. godine konačno zatvorene zakonske rupe koje su je omogućavale te odredbe vrijede samo za novoosnovane kompanije, dok je globalnim konglomeratima koji imaju svoja europska sjedišta u Irskoj omogućeno prijelazno razdoblje koje završava 2020. godine. Zahvaljujući takvoj tehnici vlasnik Googlea, Alphabet Inc. u 2015. godini platio je porez na dobit od tek 6%, dok je spomenuta nizozemska podružnica za cijeli posao platila tek oko 2,8 milijuna eura poreza, dok Bermudski otoci ne naplaćuju kompanijama nikakav porez“ (Spudić, 2017:60).

Zbog malog poreza koji plaća na profit ostvaren na europskom kontinentu Googleu prijete ogromne kazne u Velikoj Britaniji i Francuskoj, ali s obzirom na iznos ostvarenog profita, to im za sada ne predstavlja nikakav problem.

4.4.6. Luksemburg

Luksemburg je mala država u Europi koja graniči sa Njemačkom, Francuskom i Belgijom te jedna je od šest država osnivačica Europske unije. Luksemburg je također jedna od zemalja

koja je prva uvela koncept holdinga, takva poduzeća su oslobođena poreza na dohodak. Valja napomenuti da Luksemburg ima najnižu poreznu stopu u Europskoj uniji koja iznosi 17%, što potvrđuje da je jedna od poznatijih poreznih oaza.

4.4.6.1. Luxemburg Leaks

Velike međunarodne kompanije kao što su IKEA, Pepsi, Amazon i još 340 drugih ima tajne ugovore s Luksemburgom te prema tim ugovorima gotovo i ne moraju plaćati porez na dobit te tako izvlače ogromne svote novca.

Navedi ugovori se nazivaju "pismima utjehe" te njima najviše posluje jedna od najvećih računovodstvenih tvrtki u svijetu PricewaterhouseCoopers (PwC).

„Brojne su financijske strategije putem kojih računovođe PwC-a omogućavaju svojim klijentima pravo na porezne olakšice u Luksemburgu. Najčešće novac putem pozajmica ili isplati dividendi kola između sestrinskih tvrtki kako bi se smanjio ili u potpunosti eliminirao profit na kojeg treba platiti porez“ (Spudić, 2017:62).

„Otkriveni podaci pokazuju kako je tvrtka FedEx Corp., sa stvarnim sjedištem u američkom Memphisu kroz umjetno osnovane dvije luksemburške podružnice provlačila prihode iz svojega poslovanja u Meksiku, Francuskoj i Brazilu te ih usmjeravala u svoje podružnice u Hong Kongu. Na profit koji je prebačen iz Meksika u Luksemburg, najčešće kao dividenda oslobođena oporezivanja, Luksemburg se složio da razreže porez po stopi od samo 0,25%, tako da je preostalih 99,75% FedExova profita bilo posve neoporezivo. Proizvođač bezalkoholnih pića The Pepsi Bottling Group Inc., dio Pepsi Co. sa sjedištem u New Yorku je preko svojih podružnica u Luksemburgu tako organizirao niz pozajmica zahvaljujući kojima je drastično smanjio plaćeni porez na 1,4 milijarde US \$ vrijednu kupovinu firme JSC Lebedyansky, najvećeg proizvođača sokova u Rusiji. Najmanje 750 milijuna US \$ uloženi u navedenu kupovinu prošlo je kroz luksemburšku podružnicu Pepsija, prije nego je završilo na Bermudima. Luksemburg je tako odigrao važnu ulogu u smanjivanju porezne obveze za profite prenesene iz Rusije do Bermuda“ (Bejaković, 2014:48).

„Modna kuća Coach Inc. iz New Yorka osnovala je dvije luksemburške podružnice kako bi prebacila iz Hong Konga 250 milijuna US \$ profita iz 2011. godine, iznos koji je trebao narasti na milijardu eura do 2013. godine. Jedna luksemburška podružnica služila je kao međunarodna korporativna banka i na taj način omogućila da se nesmetano veliki dio profita

koje je proizvođač luksuznih odjevnih predmeta ostvario na azijskom tržištu bez oporezivanja prenese kao otplata kredita koji je kompanija odobrila samoj sebi. Dobiveni podaci pokazuju da je tvrtka u Luksemburgu platila 2012. godine 250 000 eura poreza na ostvareni profit od 36,7 milijuna eura doznačenih u Luksemburg“ (Bejaković, 2014:49).

„IKEA se u Luksemburgu poslužila strategijom za uštedu poreza koja je gotovo jednako složena kao i postupak proizvodnje namještaja koji korporacija prodaje. IKEA posluje putem dviju naizgled neovisnih kompanija. To su IKEA Group koja nadzire većinu Ikeinih robnih kuća i Inter IKEA Group koja je zadužena za međunarodno poslovanje franšizama. U Luksemburgu se nalazi podružnica grupacije Inter IKEA koja je složila vrlo kompliciranu korporativnu strukturu usmjerenu isključivo prema plaćanju poreza po što manjoj stopi. Podružnica u Luksemburgu tako je 2009. godine otvorila novu podružnicu u Švicarskoj kako bi koristila olakšice u obje države“ (Bejaković, 2014:49).

„Najveći svjetski *online* distributer, Amazon, također ima lokalni ured preko kojega su mu luksemburške vlasti dopustile prenošenje milijuna eura oslobođenih oporezivanja u drugu Amazon tvrtku ograničenog partnerstva koja je izuzeta od oporezivanja. Takve porezne olakšice omogućile su Amazonu da umjesto 14,8 milijuna eura poreza u Luksemburgu plati samo 4,1 milijun eura. Amazonovo poslovanje preko ureda u Luksemburgu omogućilo im je da od 2007. do 2011. godine plaćaju porez na dobit po prosječnoj stopi od 5,3%“ (Bejaković, 2014:49).

Iako se u prošlosti ponajviše bavio proizvodnjom čelika i drugih industrijskih proizvoda, Luksemburg je postao financijsko središte koje konkurira Londonu, New Yorku ili Hong Kongu. U Luksemburgu ima svoja predstavništva više od 170 najvećih, a samo u 2012. godini iz SAD-a je u Luksemburg pristiglo 95 milijardi US \$ za koje je plaćeno samo 1,04 milijarde US \$ poreza, dakle po vrlo niskoj stopi od samo 1,1 %. Za razliku od drugih zemalja povoljnih poreznih stopa, poput Irske koja ima najnižu stopu poreza na dobit od 12,5%, Luksemburg ima prilično visoku nominalnu stopu od 29% ali zahvaljujući poreznim rješenjima stvarna porezna stopa je obično ispod 5%. Zahtjevi PwC-a za odobravanje nižeg poreznog opterećenja obično su imali između 20 i 100 stranica. U njima su bile predložene različite financijske strategije i detaljno naveden porezni tretman koji su revizori očekivali dobiti za svoju stranku. Dokumenti pokazuju kako su postojali regularni privatni sastanci stručnjaka iz PwC-a i predstavnika Luksemburške porezne uprave. Zahtjevi su često bili odobreni još istoga dana kada su bili podneseni.

Dakle iz prethodno navedenoga se može zaključiti sljedeće; dok su neke zemlje, posebice Grčka, prolazile kroz teške programe štednje i odricanja, drugdje u Europi multinacionalne su kompanije uspješno izbjegavale platiti milijune, pa čak i milijarde eura poreza.

4.5. Porezne oaze u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj prisutno je izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija te se navedeno ogleda kroz različite oblike prijevare. Prema Sertić (2012) prijevare često nastaju uslijed izbjegavanja plaćanja poreza na dohodak zbog rada „na crno“, isplate u naturi, prijavljivanja minimalnih plaća, te dodatne isplate plaće „na ruke“, isplata dohodaka putem različitih ugovora (studentskih, autorskih) radi nižeg oporezivanja.

Najčešći oblici porezne evazije u Hrvatskoj su porezna evazija poreza na dohodak, poreza na dodanu vrijednost i poreza na dobit.

„Ministarstvo financija, Porezna uprava i Ured za sprječavanje pranja novca zajedno rade i koordinirani su kod aktivnosti nadzora i provođenja mjera za sprječavanje utaje poreza. Krajem 2014. godine s radom je započeo Ured za borbu protiv poreznih utaja, koji u suradnji s Državnim odvjetništvom RH radi na dubinskim analizama stranaka, analizama podataka, praćenju transakcija i prirodi poslovnog odnosa“ (Spudić, 2017:54).

„Od ožujka 2017. godine krenuo je kompletan nadzor računa građana, banke moraju od tada svakog mjeseca dostavljati ukupne uplate i isplate s tekućih i štednih računa Poreznoj upravi. Ona će tako imati uvid u ukupan iznos, ali ne i u pojedinačne uplate i isplate odnosno te detalje može zatražiti ako primijeti velika odstupanja ili ako postoje sumnje“ (Spudić, 2017:54).

„Sve češće se tijekom 2004. godine moglo čuti, čitati i vidjeti u dnevnom tisku da Vlada, razni gospodarstvenici, političari i ostali intenzivno razmišljaju u sklopu najavljene porezne reforme o stvaranju područja s BDP-om manjim od 4200\$ *per capita* oslobodi poreza i doprinosa, odnosno da siromašni dijelovi RH postanu porezne oaze poput Monte Carla i ostalih poznatih oaza diljem svijeta. Granica bi bila 70% prosjeka BDP-a *per capita*. Tako bi se na samom rubu Europe nastale neke nove oaze: spominju se Dubrovnik, Lika, Knin, Sisak, Vukovar kao moguće porezne oaze. Istra, Rijeka, Zagreb i Zagrebačka županija sigurno ne bi bile porezne oaze“ (Sršan, 2010:8).

„Prema poreznim oazama, iz Hrvatske je od 2006. do 2015. godine otišlo najmanje 9,7 milijardi kuna. Samo na porezu na dobit država je time izgubila oko 2 milijarde kuna, a gubici koje trpe zemlje u svijetu mjere se u stotinama milijarda eura godišnje. U priopćenju Ureda navedeno je da su razdoblju od 2012. do 2016. godine dostavili 1.310 izvještaja o analitičkim obradama sa sumnjom na pranje novca i financiranje terorizma na daljnje postupanje i procesuiranje nadležnim državnim tijelima i inozemnim financijsko obavještajnim jedinicama. Ured je analitički obradio 23.282 transakcije povezane sa 4.285 sudionika fizičkih i pravnih osoba te izdao 165 naloga bankama za blokadu izvršenja sumnjivih transakcija, kojima se na rok od 72 sata privremeno blokiralo izvršenje sumnjivih transakcija u ukupnom iznosu od preko 203 milijuna kuna“ (Spudić, 2017:55)

4.6. Pozitivne i negativne strane poreznih oaza

Sam pojam poreznih oaza govori da su to „odlična“ mjesta, točnije mjesta koja imaju broje prednosti, ali ipak porezne oaze imaju i negativne strane. U daljnjem tekstu se mogu vidjeti brojne prednosti i nedostaci poreznih oaza.

„Prednosti poreznih oaza ima mnogo, a u nastavku će biti navedene neke od glavnih prednosti:

- **manja stopa poreza**

Mnoge porezne oaze nude porezne poticaje stranim investitorima. Za malu zemlju bez ikakvog rudnog bogatstva i s malim brojem stanovnika, privlačenje investitora može dramatično povećati ekonomsku aktivnost. Jednostavnim rječnikom, *offshore* ulaganje se događa kada *offshore* investitori osnuju korporaciju u stranoj zemlji. Korporacija djeluje kao zaštitni oklop za račune investitora koji ih štiti od velikih poreza koje bi morali platiti u svojoj matičnoj državi. Budući se navedena korporacija ne uključuje u lokalna zbivanja niti posluje sa lokalnim kompanijama, mora plaćati samo malu stopu poreza ili u nekim slučajevima, ne mora uopće plaćati porez. Mnoge strane kompanije su također izuzete od plaćanja poreza kada ulažu na američka tržišta. Zbog navedenog, investiranje novca kroz strane korporacije je daleko unosnije nego kad pojedinac sam investira.

- **zaštita sredstava**

Offshore centri su popularne lokacije za restrukturiranje vlasništva nad određenim sredstvima. Mnogi pojedinci koji su zabrinuti oko tužbi ili zbog pozajmica koje im trebaju doći na naplatu odluče prebaciti dio svojih sredstava na entitet koji se nalazi izvan njihove matične države. Nakon što naprave ovakva prebacivanja vlasništva i posjeduju papirni dokaz da je prebacivanje izvršeno, ne moraju se brinuti da će njihova sredstva biti zaplijenjena u matičnoj državi. Ako je osoba koja prebacuje vlasništvo na neki drugi entitet državljanin SAD-a, njegov status kao pojedinca koji prebacuje vlasništvo na neki drugi entitet omogućuje mu da napravi određene priloge svojoj *offshore* zakladi bez plaćanja poreza na dohodak.

- **povjerljivost**

Mnoge *offshore* oaze imaju i dodatnu beneficiju u vidu zakona o privatnosti korporativnih i bankarskih podataka. Ako je povjerljivost korporativnih i bankarskih podataka narušena, postoje ozbiljne posljedice za osobu ili osobe koje su prekršile zakon o privatnosti podataka. Primjer narušavanja tajnosti bankarskih podataka je otkrivanje identiteta klijenata. Međutim, ovakva tajnovitost ne znači da su svi *offshore* investitori kriminalci koji imaju nešto za kriti. Zakoni u većini poreznih oazama dozvoljavaju otkrivanje identiteta klijenta u slučaju trgovanja drogom, pranja novca i drugim ilegalnim aktivnostima. Sa gledišta investitora visokog profila, držanjem u tajnosti informacija kao što su investitorov identitet, omogućava tom istom investitoru da kupuje dionice javne kompanije u tajnosti i time stekne znatnu financijsku i legalnu prednost. Visokoprofitni investitori ne žele da cijela javnost sazna u koje dionice oni ulažu. Budući nacije nisu dužne prihvatiti zakone druge vlade, porezne oaze su, u većini slučajeva, imune na zakone koji se primjenjuju u državi gdje investitor ima mjesto prebivališta.

- **diversifikacija ulaganja**

U nekim državama, regulacije ograničavaju međunarodne mogućnosti za ulaganje koje su dostupne građanima. Mnogi investitori smatraju da takva ograničenja sprečavaju stvaranje diversificiranog investicijskog portfelja. *Offshore* računi su daleko fleksibilniji te daju investitorima neograničeni pristup međunarodnim tržištima i svim većim burzama“ (ExcellentConsultantsLtd., 2021).

„Gubitak poreznih prihoda uzrokovan seljenjem investicija u zemlje sa nižim poreznim opterećenjem može dovesti do poteškoća u državi koje se očituju u snižavanju socijalnih

izdataka, povećanju poreznog opterećenja na plaće i potrošnju, što pak dovodi do neučinkovitosti poreznog sustava, viših cijena i povećanja troškova rada, neučinkovitosti ekonomije u cjelini te vrlo često i do visoke nezaposlenosti. Rezultat postojanja poreznih oaza je nelojalna ili štetna konkurencija koja dovodi do toga da je korist poreznih utočišta istodobno šteta drugih zemalja koje provode uobičajenu, normalnu poreznu politiku zasnovanu na načelima kvalitetnog poreznog sustava“ (Mihaljević, 2012).

„Porezne oaze često nisu transparentne, jer porezni obveznik ima mogućnost da o porezu pregovara sa vlastima i da za sebe ostvari veća prava. Osim pravnih i fizičkih osoba, značajnu ulogu imaju i banke. One pomažu u poreznoj evaziji s obzirom na koristi koje imaju od toga. *Offshore* banka je banka smještena izvan zemlje, izvan rezidencije deponenta, obično u državi s niskom stopom poreza ili bez poreza, koja pruža financijske i pravne prednosti. Te prednosti obično uključuju veću privatnost, nisku ili nultu stopu poreza, lakši pristup depozitima, protekciju protiv lokalne politike ili financijske nestabilnosti. *Offshore* banka se obično poistovjećuje sa ekonomijom podzemlja ili organiziranim kriminalom putem porezne evazije i pranjem novca. *Offshore* financijski centri često su predmetom rasprava zbog posljedica koje izazivaju, izravno ili neizravno. Zbog blagih regulacijskih mehanizama i stroge tajnovitosti, nameću konkurentsku utrku vladama ostalih zemalja u snižavanju poreza, promiču pranje novca, tržišne manipulacije i druge nezakonite aktivnosti, privlačeći neodgovorne i korumpirane poduzetnike da osiromašuju vlastite zemlje, gurajući ih s puta razvijanja u nerazvijenost“ (Mihaljević, 2012).

Posljedice poslovanja u poreznim oazama vide se u sve većoj razlici između bogatih i siromašnih, usporavanju ekonomskog razvoja, gubitku radnih mjesta, nemogućnosti izgradnje socijalne infrastrukture. Multinacionalne korporacije i bogati poduzetnici iskorištavaju sve moguće mehanizme kako bi izbjegli plaćanje poreza, osobito one koji se nude u poreznim oazama. Iz tog razloga države su spriječene da kroz prikupljanje poreznih prihoda od korporacija i bogatih stanovnika grade i unaprjeđuju socijalnu, obrazovnu, zdravstvenu te mirovinsku infrastrukturu na kojoj se temelji blagostanje ljudi i održivi ekonomski razvoj.

„Sadašnji uvjeti poslovanja u poreznim oazama pridonose i čestim pojavama financijskih kriza koje su ostavile najveće posljedice u siromašnim sredinama. Špekulativni poslovi s nekretninama i valutom izazivaju nestabilnost valute, bijeg kapitala, a ljude prepuštaju još većem siromaštvu. Financijska kriza u istočnoj Aziji, udvostručila je broj siromašnih u

Indoneziji na 40 milijuna, a financijska kriza iz 2008. nezaustavljivo postavlja rekorde u broju nezaposlenih i siromašnih“ (Spudić, 2017:43).

4.7. Budućnost poreznih oaza

Pridavanje pozornosti poreznim oazama počelo je tek nakon napada na Ameriku 2001. godine jer se smatra da su ti napadi financirani baš sredstvima koji su nelegalno prikupljeni u poreznim oazama.

Također veliki preokret se dogodio i objavljivanjem Panamskih dokumenata, pomoću kojih su razotkrivene osobe i korporacije koje su svoje zarade premještale u države sa niskim ili nikakvim poreznim opterećenjima te način funkcioniranja poslovanja u takvim državama.

Oprilike baš tada je i počela velika borba sa poreznim oazama.

„Europska Unija je zajedno sa institucijama poput OECD-a i MMF-a sastavila listu svih država od kojih se traži veća usklađenost sa zakonskim okvirima drugih država, povećanje transparentnosti i usklađenosti poreznih opterećenja sa međunarodnim standardima. Europska Unija i Vijeće Europe odlučili su pratiti napredak država sa liste, kako bi ih kasnije mogli ukloniti sa liste i omogućiti međusobnu razmjenu i poslovanje“ (Pavlović, 2020:54).

Upravo ovakav stav prema poreznim oazama jest ugrozio njihov opstanak. Uspostavljeno je dosta programa i propisa kako bi se spriječio odljev prihoda u druge zemlje. Također zbog držanja prihoda u drugim zemljama pod pritiskom su se našle i brojne multinacionalne kompanije ali i brojne poznate osobe.

„Bijeg kapitala u zemlje s povoljnijom fiskalnom politikom utječe na povećanje opterećenja na manje mobilne faktore i stvara nejednakost. Kako bi se spriječile štetne posljedice navedenoga, moraju se nadograditi propisi, zakonodavstvo, razviti se adekvatnija komunikacija između institucija i postupati prema savjesti, a ne se okretati organiziranom kriminalu i utaji poreza. Na taj način bilo bi manje žrtava koje stvara svaka pojedina zemlja, a i manje nezadovoljstva koje dolazi kao posljedica navedenog“ (Sršan, 2010:8).

Brojni postupci Europske unije utjecali su da je šezdeset zemalja učinilo razne izmjene u zakonodavnih sustavima, a u sto zemalja je došlo do izmjena poreznog režima. Također uz crnu listu, sastavljena je i siva lista sa državama koje su napredovale i čija se suradnja sa Europskom Unijom i dalje nastavlja. Nasuprot tome, Europska unije nije uspjela postignuti

najbolji dogovor s Švicarskom i Lihtenštajnom, jednim od najvećih poreznih oaza. Europska unija je zahtijevala veću transparentnost i dijeljenje podataka, a navedene države su pristale na dijeljenje informacija samo u slučaju ako postoje snažni dokazi da se neki od računa koriste za ilegalno poslovanje poput krijumčarenja, financiranja terorizma i sličnih aktivnosti.

„Matične zemlje trebaju sustavno raditi na razvoju jasnih poreznih pravila i jednostavnih poreznih sustava, a *offshore* financijska središta moraju im pomoći u stjecanju spoznaja o onima koji su prekršili zakon i nedvojbeno zaslužuju kaznu. To ne smiju biti sunčana mjesta za ljude koji rade u sjeni“ (Bejaković, 2013:77).

Banke i financijska središta se trebaju okrenuti boljem načinu poslovanja, trebale bi pomagati u iskorjenjivanju ilegalnih načina zarade te pomoći u hvatanju onih koji izbjegavaju platiti porez. Na koncu, ako neće ni one, uvijek postoji OECD, koji će svojim mjerama stati na kraj i pravedno kazniti zakonske prijestupnike kako države (porezne oaze), tako i banke (*offshore* banke), financijska središta (*offshore* središta), poduzeća (*offshore* kompanije), razna udruženja (*offshore* trustovi). Cilj im treba biti postići jednakost u poreznim sustavima kako bi se stvorila pravedna konkurencija između gospodarstava te spriječilo siromašenje ionako već siromašnih država sa lošim životnim standardima. Važnost se također treba pridodati i novinarskim agencijama koje i dalje nastavljaju istraživati *offshore* poslovanja.

5. Rasprava

Ciljevi ovog rada su zadovoljeni. Teorijski je objašnjen pojam poreznih oaza, opisan je sistem pomoću kojih iste funkcioniraju, navedene su države koje nose naziv poreznog raja, istražene i opisane su neke od najpoznatijih svjetskih afera vezanih uz porezne oaze te objašnjena je porezna terminologija vezana uz neplaćanje poreza; *offshore* područje, porezna evazija, izbjegavanje plaćanja poreza, porezni bijeg te porezne prevare.

Na početku ovog rada su predstavljene dvije hipoteze. Prva hipoteza ovog diplomskog rada govori da porezne oaze pridonose razvoju turizma te privlačenju stranih investitora, dok druga hipoteza pretpostavlja da će se smanjenjem poreznih stopa smanjiti izbjegavanje plaćanja poreza.

Detaljnijim proučavanjem ovoga rada pronalaze se odgovori na postavljene hipoteze. Objе hipoteze; prva koja govori da porezne oaze pridonose razvoju turizma te privlačenju stranih investitora, te druga hipoteza koja pretpostavlja da će se smanjenjem poreznih stopa smanjiti izbjegavanje plaćanja poreza se prihvaćaju.

Potvrđni odgovor na prvu hipotezu; porezne oaze pridonose razvoju turizma te privlačenju stranih investitora, se nalazi većinom u četvrtom poglavlju. Pri spomenu poreznih oaza odmah se pomišlja na bogatstvo, bijele plaže i tirkizno more, ali porezne oaze su puno više od toga. Kroz godine, porezne oaze su se razvile u najpopularnija turistička mjesta, hotelske *resorte* i mjesto gdje imućni poduzetnici, političari i sportaši provode svoje vrijeme. Države koje su bile zaboravljene, slabo razvijene i dotada nepoznate, tijekom par godina postale su konkurentske zemlje sa milijunskim prihodima u državnim blagajnama.

Osnovni uzroci velike popularnosti poreznih oaza koje pridonose razvoju turizma i privlačenju stranih investitora su globalno okruženje te razne prednosti ponuđene poslovnim subjektima.

Također hipotezu potvrđuje i činjenica da se tijekom godina sve više zemalja prepoznavalo kao porezne oaze nastale baš radi promicanja turizma i privlačenja stranih investicija.

Porezne oaze privlače brojne svjetske korporacije i tehnološke divove koji mogu samo doprinijeti razvoju gospodarstva, ali i turizma. Doprinos turizmu se ostvaruje tako što investitori koji hrle u porezne oaze tamo moraju nekad i prespavati, jesti; odnosno otići na

neku poslovnu večeru ili ručak, a možda i u međuvremenu dok borave u određenoj poreznoj oazi posjetit će i neke od poznatih znamenitosti te zemlje.

Ovu hipotezu također potvrđuje i informacija koja se može pročitati i vidjeti u tisku da Vlada, razni gospodarstvenici, političari i ostali intenzivno razmišljaju da siromašni dijelovi RH postanu porezne oaze poput Monte Carla i ostalih poznatih oaza diljem svijeta. Tako bi na samom rubu Europe nastale neke nove oaze: spominju se Lika, Knin, Sisak, Vukovar kao moguće porezne oaze, a Istra, Rijeka, Zagreb i Zagrebačka županija sigurno ne bi bile porezne oaze. Dakle od siromašnih i neturističkih mjesta bi napravili porezne oaze upravo jer porezne oaze pridonose razvoju turizma i privlačenju stranih investitora. Možda se ovo i ne čini tako loše jer vidimo Luksemburg koji se u prošlosti ponajviše bavio proizvodnjom čelika i drugih industrijskih proizvoda, a danas je postao financijsko središte koje konkurira Londonu, New Yorku ili Hong Kongu. Tu se priključuju i Panama te Kajmansko otočje, koje su zahvaljujući dolaskom velikih transakcija postale vrlo uspješne i izgrađene države.

Potvrđan odgovor druge hipoteze koja pretpostavlja da će se smanjenjem poreznih stopa smanjiti izbjegavanje plaćanja poreza se ogleda u osnovi oporezivanja koja je umjerenost, u suprotnome kada država previše oporezuje, mogu se dogoditi loše stvari poput pobune, bijega da bi se izbjegao porez, porezna utaja, mito i korupcija, ugrožavanje poduzetništva, porezne prevare.

Svakoj državi je bolje smanjiti porezne stope nego da snose gubitak poreznih prihoda uzrokovan seljenjem investicija u zemlje sa nižim poreznim opterećenjem. U suprotnome će se susresti sa poteškoćama kao što su snižavanje socijalnih izdataka, povećanje poreznog opterećenja na plaće i potrošnju, što pak dovodi do neučinkovitosti poreznog sustava, viših cijena i povećanja troškova rada, neučinkovitosti ekonomije u cjelini te vrlo često i do visoke nezaposlenosti.

Također potvrđan odgovor ove hipoteze može biti i Republika Hrvatska koja ima izuzetno visoku poreznu stopu od 25%, a u prilog tomu ide i siva ekonomija koja je prema procjenama za 2017. godinu dosegla 27 milijardi kuna, pretpostavimo što bi bilo kad bi se porezne stope smanjile.

6. Zaključak

Porezi su najpoznatiji način ubiranja sredstava za financiranje javnih rashoda. Definiiraju se kao obvezna davanja koja bez trenutne i izravne protučinidbe država uzima od osoba i poduzeća da bi pomoću prikupljenog novca financirala javne rashode. Ali niti jednom poreznom obvezniku nije cilj smanjenje vlastitih prihoda te se baš iz tog razloga javlja otpor prema plaćanju poreza kroz djelomično ili potpuno izbjegavanje plaćanja poreza što u konačnici rezultira nepovoljnim financijskim stanjem u pojedinoj državi.

Porezne oaze su zemlje ili regije s vrlo niskim ili gotovo nikakvim poreznim opterećenjem te iz tog se razloga u tim državama „čuvaju“ velike količine svjetskog novca fizičkih i pravnih osoba, još se nazivaju poreznim rajevima ili poreznim utočištima. Posljednjih godina porezne oaze su doživjele veliki procvat, a samim time postale i vrlo snažna financijska središta, dok puno razvijenih zemalja upravo radi njih gube velike svote novaca. Međutim, valja napomenuti da su porezne oaze i mjesta u kojima su olakšane kriminalne aktivnosti u obliku „pranja novca“ zarađenog prodajom droge, nepodmirivanjem poreznih obveza i sličnim nelegalnim aktivnostima.

Sam pojam poreznih oaza govori da su to „odlična“ mjesta, točnije mjesta koja imaju broje prednosti, ali ipak porezne oaze imaju i negativne strane.

Izbjegavanje plaćanja poreza, porezna evazija i bijeg poreza imaju slične ciljeve, a to su smanjenje porezne obveze i povećanje vlastitog probitka. Evazija poreza je nezakonit postupak kojim se želi umanjiti ili izbjeći plaćanje poreza. Do porezne evazije od strane poreznih obveznika uglavnom dolazi zbog visokog poreznog opterećenja čime dolazi do povećanog otpora plaćanju poreza.

Neke od poznatijih država koje spadaju u porezne oaze su: Gibraltar, Panama, Britanski djevičanski otoci, Irska, Wyoming (SAD), Luksemburg, Kajmanski otoci, Bahami, Švicarska.

Posljedice poslovanja u poreznim oazama vide se u sve većoj razlici između bogatih i siromašnih, usporavanju ekonomskog razvoja, gubitku radnih mjesta, nemogućnosti izgradnje socijalne infrastrukture. Multinacionalne korporacije i bogati poduzetnici iskorištavaju sve moguće mehanizme kako bi izbjegli plaćanje poreza, osobito one koji se nude u poreznim oazama. Iz tog razloga države su spriječene da kroz prikupljanje poreznih prihoda od korporacija i bogatih stanovnika grade i unaprjeđuju socijalnu, obrazovnu, zdravstvenu te mirovinsku infrastrukturu na kojoj se temelji blagostanje ljudi i održivi ekonomski razvoj.

Literatura

1. Bejaković, P. (2013). Porezna utočišta u svijetu otpornija nego što se prije vjerovalo. Porezni vjesnik 3/2013. Dostupno na: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2013/3/bejakovic.pdf> [pristupljeno: 16. lipnja 2021].
2. Bejaković, P. (2014). Porezna evazija i kako je sankcionirati. Političke analize br.20/2014. Dostupno na: file:///C:/Users/Lucija%20Balti%C4%87/Downloads/PA_20_Bejakovic.pdf [pristupljeno: 03. srpnja 2021].
3. Bejaković, P. (2016). Organizirani kriminal umiješan u prijevare i utaje poreza. Dostupno na: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2016/1/bejakovic.pdf> [pristupljeno: 24. kolovoza 2021].
4. Čeko, P. (2011). Porezne oaze u globaliziranom svijetu. Diplomski rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet. Dostupno na: <http://e-lib.efst.hr/2011/704091.pdf> [pristupljeno: 16. lipnja 2021].
5. Europski parlament. (2021). Porezna politika: Rješenja EU-a za sprečavanje poreznih prijevara i izbjegavanja plaćanja poreza. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/economy/20210415STO02118/porezna-politika-rjesenja-za-sprecavanje-poreznih-prijevara> [pristupljeno: 24. kolovoza 2021].
6. ExcellentConsultantsLtd. (2021). Dostupno na: <http://www.offshore-excellent.com/hr/> [pristupljeno: 30. lipnja 2021].
7. Gravelle, J. (2015). Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion. Dostupno na: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R40623.pdf> [pristupljeno: 16. lipnja 2021].
8. Jelčić, B., Lončarić-Horvat, O., Šimović, J., Arbutina, H. (2002). Financijsko pravo i financijska znanost. Zagreb: Narodne novine.
9. Jelčić, B. (2001). *Javne financije*. Zagreb: RRiF.
10. Jelčić, B. (2011). *Porezi opći dio*. Zageb: Visoka poslovna škola Libertas.
11. Jurković, P. (2002). *Javne financije*. Zagreb: MASMEDIA.
12. Kesner-Škreb, M., Kuliš, D. (2010). *Porezni vodič za građane*. Zagreb: Institut za javne financije.

13. Madžarević-Šujster, S. (2002). Procjena porezne evazije u Hrvatskoj. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/FTP/2002/1/madzarevic-sujster.pdf> [pristupljeno: 01. srpnja 2021].
14. Mihaljević, D. (2012). Položaj i uloga offshore financijskih centara u financijskoj globalizaciji. *Ekonomski misao i praksa*. Dostupno na: file:///C:/Users/Lucija%20Balti%C4%87/Downloads/D_Mihaljevic_2_2012_p_795_8_18.pdf [pristupljeno: 16. lipnja 2021].
15. Moj bankar. (2021). Zakonita porezna evazija. Dostupno na: <https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/Z/Zakonita-porezna-evazija> [pristupljeno: 02. srpnja 2021].
16. Offshoregate.com (2021). Offshore companies. Dostupno na: <http://www.offshoregate.com/offshorecompany.html> [pristupljeno: 20. lipnja 2021].
17. Opći porezni zakon. (2021). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/100/Op%C4%87i-porezni-zakon> [pristupljeno: 01. srpnja 2021].
18. Pavlović, K. (2020). Porezne oaze. Diplomski rad. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku. Dostupno na: <https://repositorij.efos.hr/islandora/object/efos%3A3627/datastream/PDF/view> [pristupljeno: 01. srpnja 2021].
19. Porezni vodič. (2021). Porezi. Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf [pristupljeno: 07. svibnja 2021].
20. Porezni vodič. (2021). Opći porezni zakon. Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/2.pdf [pristupljeno: 24. kolovoza 2021].
21. Sertić, A. (2012). Porezne oaze: međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. *Porezni vjesnik 5/2012*. Zagreb: Institut za javne financije. Dostupno na: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2012/5/sertic.pdf> [pristupljeno: 16. lipnja 2021].
22. Spudić, I. (2017). Porezna evazija i porezne oaze kao međunarodna mjesta izbjegavanja plaćanja poreza. Završni rad. Karlovac: Veleučilište u Karlovcu. Dostupno na: <https://repositorij.vuka.hr/islandora/object/vuka%3A737/datastream/PDF/view> [pristupljeno: 20. lipnja 2021].
23. Sršan, M. (2010). Porezne oaze. Istraživački rad. Zagreb. Dostupno na: <http://finance.hr/wp-content/uploads/2009/11/smpo.pdf> [pristupljeno: 21. lipnja 2021].
24. Šaljić, N. (1998). *Praktični vodič za porezno planiranje*. Split: Criteria.
25. Thessaloniki International Student Model United Nations. (2020). Dostupno na: <https://www.thessismun.org/> [pristupljeno: 02. srpnja 2021].

26. Zakon.hr. (2020). Opći porezni zakon. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/100/Op%C4%87i-porezni-zakon> [pristupljeno: 24. kolovoza 2021].
27. Zelenika, R. (2000). Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci.

Popis slika

Slika 1. Prikaz strukture poreza u Republici Hrvatskoj.....7

Popis grafikona

Grafikon 1. Popis 10 zemalja s najvećom poreznom evazijom.....13

Grafikon 2. Prikaz ukupnog prihoda od poreza u državama članicama EU (2019.).....15

Popis tablica

Tablica 1. Oporezivanje u EU.....16

Tablica 2. Popis 50 zemalja koje se pojavljuju u različitim popisima poreznih oaza.....22